

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

факультет фінансів

кафедра корпоративних фінансів і контролінгу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Інвестиційний менеджмент
Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Кредитно-інвестиційна діяльність банків України в умовах соціально-економічної кризи»

здобувача Бражевської Ксенії Максимівни

Науковий керівник: Кандидат економічних наук, доцент
кафедри Урванцева С.В.

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: д.е.н., проф. Терещенко О.О.

Київ 2023

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота містить 89 сторінок, 13 таблиць, 16 рисунків, список використаних джерел з 64 найменувань.

Кредитно-інвестиційна діяльність банків України в умовах соціально-економічної кризи

Об'єктом дослідження є кредитно-інвестиційна діяльність банків.

Предметом дослідження є теоретичні підходи до реалізації кредитно-інвестиційної діяльності банків та практичні рекомендації щодо підвищення її ефективності в умовах соціально-економічної кризи.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є дослідження сутності й особливостей реалізації кредитно-інвестиційної діяльності банків України в умовах соціально-економічної кризи.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- визначити сутність кредитно-інвестиційної діяльності банку та її роль в контексті забезпечення сталого економічного зростання;
- описати систему організації кредитно-інвестиційної діяльності банку;
- проаналізувати особливості формування кредитно-інвестиційного портфелю банку;
- дослідити соціально-економічний стан та основні показники діяльності банків в країні;
- проаналізувати кредитно-інвестиційної діяльності банків України;
- провести оцінювання практики кредитно-інвестиційної діяльності АТ «Кредобанк»;
- описати світову практику подолання наслідків кризових явищ шляхом розширення кредитно-інвестиційної діяльності банків;
- проаналізувати перспективи кредитно-інвестиційної діяльності банків у пост воєнний період для України.

Практичне значення отриманих результатів. В роботі проаналізовано кредитно-інвестиційну діяльність банків України та визначено загальні тенденції в цій сфері. Також було здійснено дослідження практичних аспектів реалізації кредитно-інвестиційної діяльності АТ «Кредобанк». Оцінено перспективи розвитку кредитно-інвестиційної діяльності банків у пост воєнний період.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи: 2023.

Рік захисту роботи: 2023.

Ключові слова: банківська система, кредити, цінні папери, кредитно-інвестиційна діяльність, кредитно-інвестиційний портфель, соціально-економічна криза.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ	6
1.1 Сутність кредитно-інвестиційної діяльності банку та її роль в контексті забезпечення сталого економічного зростання	6
1.2 Система організації кредитно-інвестиційної діяльності банку.....	13
1.3 Кредитно-інвестиційний портфель банку	19
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВЕДЕННЯ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ.....	30
2.1 Соціально-економічна криза в Україні та її вплив на діяльність банків	30
2.2 Аналіз кредитно-інвестиційної діяльності банків України	39
2.3 Оцінювання практики кредитно-інвестиційної діяльності АТ «Кредобанк»	46
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО АКТИВІЗАЦІЇ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ.....	56
3.1 Світова практика подолання наслідків кризи шляхом розширення кредитно-інвестиційної діяльності банків.....	56
3.2 Перспективи кредитно-інвестиційної діяльності банків у пост воєнний період для України	66
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83

ВСТУП

Актуальність теми. Активна інноваційно-інвестиційна діяльність суб'єктів господарювання різних галузей вітчизняної економіки стикається з проблемою знаходження додаткових джерел фінансування, що часто не може бути вирішена за рахунок власних коштів підприємств, фінансової підтримки державних органів або іноземних інвесторів. Умови фінансової і політичної невизначеності, а також військові дії залишають банківські установи головними генераторами соціально-економічних змін у країні, які направляють кошти в реальний сектор економіки.

Ефективність банківської системи є ключовим фактором у розвитку економіки України. Забезпечення фінансової підтримки для інноваційного зростання вимагає покращення управління кредитною та інвестиційною діяльністю банків. Сам рівень кредитно-інвестиційного портфеля банківської системи України зараз не забезпечує підвищення ефективності банківського кредитування та інвестування, збільшення обсягів інвестицій та кредитів, а також стимулювання розвитку національної економіки. Для учасників ринку надзвичайно важливо правильно оцінювати ризики та адаптувати свої стратегії до ринкової ситуації, розробляючи обдуманий та збалансований портфель кредитів та інвестицій.

З огляду на провідну роль банківського сектору в фінансовій системі України та їх значний інвестиційний потенціал, виникає потреба у глибокому дослідженні процесів і напрямків вкладення залучених банками коштів в різні сфери, що складає суть кредитно-інвестиційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику кредитно-інвестиційної діяльності банків вже досліджували такі вчені, як Ю.В. Алескерова [1], Н.О. Бащенко [5], О.Д. Вовчак [7], Л.Б. Долінський [10], О.В. Заславська [15], Н.А. Казакова [21], С.В. Леонов [23], Г.В. Мамонова та П.П.Побоча [25], О.В. Озерук [32], М.І. Петик [37], Ю.О. Русіна [48], О.Р. Самбірська [49], С.Д. Смолінська [49], Ю.В. Табенська [51], А.В. Череп [52], С.В. Черкасова [53] та багато інших. Проте надалі залишається актуальним питання забезпечення достатньою

ресурсною базою для банківських установ, яка є фундаментом для формування та реалізації потенціалу кредитно-інвестиційної діяльності банків, а також визначення ефективних способів управління ризиками, що характерні для банківського кредитування та інвестування.

Метою дослідження є дослідження сутності й особливостей реалізації кредитно-інвестиційної діяльності банків України в умовах соціально-економічної кризи.

Завданнями дослідження є:

- визначити сутність кредитно-інвестиційної діяльності банку та її роль в контексті забезпечення сталого економічного зростання;
- описати систему організації кредитно-інвестиційної діяльності банку
- проаналізувати особливості формування кредитно-інвестиційного портфелю банку;
- дослідити соціально-економічний стан та основні показники діяльності банків в країні;
- проаналізувати кредитно-інвестиційної діяльності банків України;
- провести оцінювання практики кредитно-інвестиційної діяльності АТ «Кредобанк»;
- описати світову практику подолання наслідків кризових явищ шляхом розширення кредитно-інвестиційної діяльності банків;
- проаналізувати перспективи кредитно-інвестиційної діяльності банків у пост воєнний період для України.

Об'єктом дослідження є кредитно-інвестиційна діяльність банків.

Предметом дослідження є теоретичні підходи до реалізації кредитно-інвестиційної діяльності банків та практичні рекомендації щодо підвищення її ефективності в умовах соціально-економічної кризи.

Методи дослідження. Для досягнення поставлених завдань використовуватимуться наступні методи дослідження: наукової абстракції, літературний аналіз – при дослідженні сутності кредитно-інвестиційної діяльності банку; аналіз статистичних даних, методи моделювання – у процесі аналізу

кредитно-інвестиційної діяльності банків України; опитування фахівців у галузі банківської справи – при встановленні особливостей світової практики подолання наслідків кризових явищ шляхом розширення кредитно-інвестиційної діяльності банків та імплементації такого досвіду в Україні.

Практичне значення отриманих результатів. В роботі проаналізовано кредитно-інвестиційну діяльність банків України та визначено загальні тенденції в цій сфері. Також було здійснено дослідження практичних аспектів реалізації кредитно-інвестиційної діяльності АТ «Кредобанк». Оцінено перспективи розвитку кредитно-інвестиційної діяльності банків у пост воєнний період.

Інформаційною базою дослідження є статистичні дані про діяльність банків, законодавство, наукові статті та публікації в галузі банківської справи, а також інформація, доступна на офіційних веб-сайтах банківських установ та регулюючих органів.

Структура роботи. Дипломний проект складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел. В першому розділі досліджено теоретичні засади здійснення кредитно-інвестиційної діяльності банку. В другому розділі визначено практичні аспекти ведення кредитно-інвестиційної діяльності банків в Україні. В третьому розділі розглянуто пропозиції щодо активізації кредитно-інвестиційної діяльності банків в Україні.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

1.1 Сутність кредитно-інвестиційної діяльності банку та її роль в контексті забезпечення сталого економічного зростання

Банківська кредитно-інвестиційна діяльність має суттєвий вплив як на власне банківські установи, які отримують значний прибуток від цієї діяльності, так і на всю національну економіку, сприяючи розширеному відтворенню, сприяючи структурним перетворенням та допомагаючи вирішувати соціально-економічні проблеми. Активна кредитно-інвестиційна діяльність банків у вітчизняній економіці сприяє не тільки зростанню та стабілізації економічної системи України, але і підвищенню її конкурентоспроможності на міжнародному ринку та збільшенню довіри потенційних іноземних інвесторів до інвестування у вітчизняні підприємства. Банки практично використовують всі залучені кошти для здійснення кредитно-інвестиційних операцій, і, отже, важливо розкрити природу цього виду діяльності.

У науковій літературі існує певне різноманіття визначень кредитно-інвестиційної діяльності банків: деякі вчені розглядають її як дві окремі складові – кредитну та інвестиційну діяльність, інші розглядають її як єдину концепцію. Наприклад, науковці М.І. Крупка, Є.М. Андрущак, Н.Г. Пайтра визначають банківський кредит як «позиковий капітал банку в грошовій формі, який надається на тимчасових умовах з обов'язком повернення, встановленого строку, сплати відсотків та з визначеним цільовим призначенням» [3, с. 245]. Таке визначення відповідає загальноприйнятому розумінню кредиту в економічній та фінансовій літературі. Щодо банківських інвестицій, автори розділяють їх на прямі – коли банк безпосередньо вкладає кошти в статутний капітал підприємств через придбання

акцій, та портфельні – коли банк придбаває цінні папери, включаючи акції та облігації [42, с. 312].

Сучасна фінансова наука включає кілька підходів до визначення поняття «банківські інвестиції». Згідно з позицією прихильників вузького підходу, банківські інвестиції обмежуються лише операціями з цінними паперами. Наприклад, автори А.В. Череп та О.Ф. Андросова надають таке визначення: «банківські інвестиції – це інвестування грошей у цінні папери з терміном погашення більше одного року з метою отримання прибутку» [52, с. 154].

Однак інші автори більше схиляються до широкого розуміння терміну «банківські інвестиції». Наприклад, вчені А.М. Грищук та А.Р. Шарко визначають банківські інвестиції як «усі напрями розміщення ресурсів комерційного банку, а також операції з розміщення грошових коштів на певний термін з метою отримання прибутку» [9, с. 191].

Леонов С. В. розглядає поняття «кредитно-інвестиційна діяльність банку» як вкладання коштів не лише у цінні папери на первинному або вторинному ринку, але також у реальні активи, такі як земля, підприємства, машини та устаткування [23, с. 15].

Відтак Б. Л. Луців поділяє банківські інвестиції на внутрішні та зовнішні. Внутрішні банківські інвестиції, зазвичай, означають вкладення грошових коштів у розвиток виробничо-технічної бази самого банку. Зовнішні банківські інвестиції, на іншому боці, виконуються на довгостроковій основі, спрямовані на виходження за межі комерційного банку і передбачають поєднання банківського капіталу з виробничим капіталом. Таким чином, в ході проведення інвестиційної діяльності банки можуть виступати як інвестори чи інвестиційні кредитори, і банківські операції можуть бути класифіковані як інвестиційні, інвестиційно-позикові та позикові [24, с. 161].

Автори А. О. Єпіфанов, Н. Г. Маслак, І. В. Сало вказують, що кредитні операції включають у себе надання короткострокових та довгострокових кредитів для виробничої, соціальної, інвестиційної та наукової діяльності підприємств та організацій, а також надання споживчих кредитів населенню, міжбанківські

кредити, включаючи позики іншим банкам, лізинг, факторинг і дисконт векселів [13, с. 78].

Таким чином, можна стверджувати, що банківське інвестування – це діяльність банку, пов'язана з розміщенням фінансових ресурсів, здійсненням інвестицій на певний строк для отримання прибутку, соціальної корисності або інших цілей.

Банківське кредитування, у свою чергу, визначається як економічні відносини між двома економічними суб'єктами, де один (кредитор) надає іншому (позичальнику) тимчасово вільні фінансові ресурси на умовах платності, поверненості та строковості. Банківський інвестиційний кредит як одна з форм інвестиційної діяльності банку є важливим стовпом у функціонуванні ринкової економіки. Незважаючи на широкий обсяг наукових досліджень, у науковій літературі відсутній єдиний підхід до визначення сутності банківського інвестиційного кредиту. Аналіз думок вітчизняних та зарубіжних експертів систематизовано у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Наукові підходи до визначення економічної категорії «інвестиційне кредитування»

Автор	Сутність трактування
1	2
О.Р. Капраль [22, с. 86]	Інвестиційне кредитування - це вид фінансування, що відповідає банківським принципам кредитування, спрямований на реконструкцію або модернізацію об'єктів, які призводять до прибутковості і забезпечують повернення коштів разом із відсотками в певні строки.
І.В. Іванець, Г.Ю. Жолнерчик [19, с. 38]	Інвестиційний кредит - це надання кредиту на основний капітал з метою збільшення його обсягу і подальшого розширення виробництва, який надається позичальникам для здійснення інвестиційних вкладень, таких як будівництво, придбання землі, будівель, обладнання тощо.
О.В. Озерчук [32, с. 72]	Інвестиційне кредитування - це процес, що включає у себе сукупність механізмів, які реалізують кредитні відносини в інвестиційній сфері.
Н.О. Бащенко, Ю.О. Русіна [5, с. 147]	Інвестиційне кредитування - це вид довгострокового кредитування для фінансування інвестиційних проєктів, який включає звичайно інвестиційний план та спирається на очікувані доходи, одержувані від результатів реалізації проєкту, що розраховані на покриття кредитних коштів.
Б. Пшик [46, с. 25]	Інвестиційний кредит - це комплекс економічних відносин між кредиторами і позичальниками, які виникають у зв'язку з потребами в тимчасових фінансових ресурсах для реалізації інвестиційних цілей.

Продовження таблиці 1.1

1	2
М.І. Петик, М. Батенчук [37, с. 45]	Інвестиційне кредитування - це форма фінансування проєктів, розглянута з двох аспектів: як надання цільового кредиту для реалізації інвестиційного задуму, який може бути із обмеженим регресом або без регресу кредитора до позичальника, включаючи кошти та активи, що надходять під час реалізації проєкту, та як один із можливих способів нагромадження фінансових ресурсів, який використовується разом з іншими для реалізації інвестиційного проєкту. При цьому враховується розподіл фінансових ризиків, що виникають при впровадженні інвестиційного задуму.

Джерело: розроблено автором на основі [5; 19; 22; 32; 37; 46]

Після аналізу різних поглядів ми вважаємо, що банківський інвестиційний кредит представляє собою комплекс механізмів, що впроваджують кредитні відносини у сфері інвестицій, що є джерелом середньо- та довгострокових фінансових ресурсів для підприємства на основі загальноекономічних та специфічних принципів кредитування. Сутність банківського інвестиційного кредиту виявляється найбільш повно через функції, які він виконує. Проте, щодо функцій, які здійснює банківський інвестиційний кредит, сучасні дослідники також не досягли єдиної думки. Найповніше характеризують цю економічну категорію такі функції, представимо їх на рис. 1.1.

Забезпечувальна функція

- Інвестиційний кредит спрямований на покриття капітальних витрат позичальника, що сприяє розвитку та підвищенню ефективності його виробництва і призводить до збільшення вартості бізнесу.

Мобілізаційна функція

- Інвестиційний кредит надає можливість залучення коштів для якісних змін у виробництві, що включає вдосконалення техніки та технологій і призводить до підвищення конкурентоздатності продукції (робіт, послуг).

Стимулююча функція

- Інвестиційний кредит стимулює підприємства здійснювати інвестиції в основні засоби, нематеріальні активи та науково-дослідницьку та розвитку та капітальні резерви (НДДКР)

Платіжна функція

- Комбінація різних інструментів інвестиційного банківського кредиту дозволяє найкращим чином пристосувати фінансові ресурси до специфічних потреб проєкту.

Рисунок 1.1 – Функції банківського інвестиційного кредиту

Джерело: розроблено автором на основі [41]

Кредитно-інвестиційні операції переважно є активними операціями, які визначають основну діяльність банків в Україні. Закон України «Про банки і банківську діяльність» чітко визначає банківську діяльність як залучення грошових коштів фізичних і юридичних осіб у вклади та розміщення цих коштів від імені банку на його власних умовах та під свій ризик, а також відкриття та ведення банківських рахунків для фізичних і юридичних осіб [43]. Таким чином, основою банківської діяльності є розміщення коштів через здійснення кредитних та інвестиційних операцій.

Щодо інвестиційної діяльності, то Закон України «Про інвестиційну діяльність» визначає її як сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави у зв'язку з реалізацією інвестицій [45]. У цьому Законі також вказано, що інвестиційна діяльність може фінансуватися через банківські кредити, що свідчить про зв'язок між кредитною та інвестиційною діяльністю банків. За сутністю, банківське кредитування та інвестування є схожими операціями, спрямованими на отримання прибутку через розміщення або інвестування коштів.

Залишається об'єктом дискусії визначення кредитно-інвестиційної діяльності банків як єдиної сфери. Наприклад, А.В. Череп та О.Ф. Андросова визначають цю діяльність як «сукупність обґрунтованих стратегічних дій керівництва і працівників банку з надання банківських ресурсів з метою підвищення ефективності банківської діяльності, платоспроможності та зменшення рівня ризику» [52, с. 36]. Проте це визначення має кілька недоліків: воно не розглядає напрями вкладення фінансових ресурсів банку, не розглядає інвестиційну складову діяльності та не враховує наслідки для інших суб'єктів кредитних чи інвестиційних угод.

Науковці В.Ю. Подчесова та К.В. Карась дали наступне визначення: це «сукупність обґрунтованих стратегічних дій керівництва і працівників банку з надання банківських ресурсів із метою підвищення ефективності банківської діяльності, платоспроможності та зменшення рівня ризику» [41, с. 3]. Таке визначення може бути вдосконалене, додавши більше конкретності і враховуючи такі складові, як кредитування, інвестування, управління активами та пасивами, а

також враховуючи, що ця діяльність може містити не лише кредитування клієнтів, але й інші фінансові операції, такі як інвестиції в цінні папери та фінансові інструменти.

Авторка О. Заславська визначає кредитно-інвестиційну діяльність банків як «надання грошових коштів на довготерміновій основі на умовах платності, повернення та строковості з метою реалізації інвестиційних проєктів» [5]. Це тлумачення включає в себе основні характеристики кредиту та інвестиційний спрямованість його використання, але більше відноситься до визначення «кредитування інвестиційної діяльності», що в нашому розумінні обмежує поняття, виключаючи інші аспекти банківської кредитної діяльності та банківського інвестування.

Розглянемо ще позицію Л. Б. Долінського, який у своїх роботах зазначає, що «кредитно-інвестиційною діяльністю банківських установ можна вважати всі види активних банківських операцій, сутність яких полягає у видачі (вкладенні) коштів в обмін на певні боргові зобов'язання з метою одержання прибутку (відсоткового доходу) від цих капіталовкладень за умов виконання позичальником узятих зобов'язань вчасно та в повному обсязі [10, с. 434].

Загалом, можна погодитися, що кредитно-інвестиційна діяльність банку – це діяльність, яка включає надання банківських фінансових ресурсів на умовах платності, строковості, поверненості, забезпеченості та цільового використання іншим економічним суб'єктам для забезпечення їхньої діяльності, а також для реалізації інвестиційних проєктів та вкладення в цінні папери і довгострокові інвестиції.

Кредитна та інвестиційна діяльність мають як схожі, так і відмінні аспекти. Схожість полягає в тому, що обидва ці види діяльності призводять до генерації прибутку для банку, використовуючи власні, залучені та позикові фінансові ресурси. Відмінність полягає в тому, що ініціатором інвестиційної операції є сам банк, тоді як у випадку кредитної діяльності ініціатором є позичальник, який є клієнтом банку. Ще однією відмінністю полягає в кількості учасників – при

інвестуванні їх може бути багато, тоді як при кредитуванні, в основному, є один кредитор, яким є сам банк.

Отже, узагальнюючи всі наведені пояснення кредитної, інвестиційної та кредитно-інвестиційної діяльності банків, банківського кредиту та банківських інвестицій, можна сформулювати таке визначення *кредитно-інвестиційної діяльності банку*: це діяльність, що полягає в наданні фінансових ресурсів на короткостроковий або довгостроковий період, залучених раніше банком, із здійсненням цільового використання іншим суб'єктам економіки з метою забезпечення їхньої поточної діяльності, а також реалізації інвестиційних проєктів, вкладення коштів у корпоративні права та цінні папери. Таке визначення враховує і кредитну, і інвестиційну складові категорії.

Діяльність банків у сфері кредитування та інвестицій грає ключову роль у сприянні економічному зростанню та стабільності, вирішенні соціальних питань населення та підвищенні конкурентоспроможності національних виробників на світовому ринку.

Кредитно-інвестиційна діяльність банків відіграє надзвичайно важливу роль у сучасних економічних системах, сприяючи сталому економічному зростанню. Банки є важливими посередниками між тими, хто має фінансові ресурси, і тими, хто потребує ці кошти для розвитку своєї діяльності.

Перш за все, кредитно-інвестиційна діяльність банку допомагає підприємствам і підприємцям залучати фінансування для розширення та модернізації їхніх проєктів. Це дозволяє підприємствам інвестувати в нові технології, підвищувати продуктивність та покращувати якість продукції або послуг. Інвестиції у виробництво та інфраструктуру сприяють створенню нових робочих місць і підвищенню рівня життя населення.

Банки також сприяють сталому економічному зростанню шляхом надання кредитів для інвестицій у соціальну сферу. Це включає фінансування освіти, охорони здоров'я та житлового будівництва. Забезпечення населення доступом до кредитів на придбання житла та отримання освіти підвищує рівень соціальної підтримки та допомагає зменшити нерівність у суспільстві.

Крім того, банки грають важливу роль у підтримці стартапів та інноваційних підприємств. Інвестиції у нові ідеї та технології сприяють створенню нових ринків і збільшенню конкурентоспроможності економіки в цілому.

Банківська система також допомагає зменшувати фінансовий ризик, забезпечуючи різноманітні інструменти забезпечення та розподілу ризику. Це сприяє стабільності фінансової системи та сприяє забезпеченню сталого економічного зростання.

Отже, кредитно-інвестиційна діяльність банків є невіддільною частиною сучасних економічних систем та відіграє критичну роль у забезпеченні сталого економічного зростання. Банки сприяють фінансуванню підприємств, соціальних проєктів, інновацій та допомагають розподілити фінансовий ризик, що є запорукою стабільності та процвітання економіки.

1.2 Система організації кредитно-інвестиційної діяльності банку

Для кожного комерційного банку, незалежно від характеру кредитно-інвестиційної операції та об'єктів інвестицій, організація бізнес-процесу передбачає обов'язковий комплекс, який можна узагальнити наступним чином:

- 1) Організаційне забезпечення кредитно-інвестиційної діяльності; вибір, прийняття і схвалення кредитно-інвестиційної політики.
- 2) Збір та введення вхідної інформації, що стосується об'єктів кредитно-інвестиційної угоди та оточуючого середовища.
- 3) Обробка даних, включаючи проведення кредитно-інвестиційного аналізу.
- 4) Надання вихідних рекомендацій для прийняття рішень з кредитно-інвестиційної операції; прийняття рішення про надання кредиту (або інвестування в цінні папери) або відмову від операції.
- 5) Моніторинг та управління ризиками. Розробка заходів щодо покращення структури та якості кредитно-інвестиційного портфеля банку.

Ці етапи є стандартними для багатьох сфер діяльності і представляють собою традиційний підхід до керування інформаційними процесами на основі тріади: вхід – обробка – вихід (рис. 1.2).

Наведений на схемі 1.2 послідовний процес може бути повторений кілька разів, якщо необхідно уточнити початкові результати, отримати додаткові вихідні дані або оновити існуючі вхідні дані під час періодичного моніторингу стану кредитно-інвестиційної угоди. У будь-якому випадку, відповідно до зазначеної на рисунку 1.2 схеми, ключовим елементом бізнес-процесів у сфері кредитно-інвестиційної діяльності банківських установ є обробка вхідних даних, яка охоплює кредитно-інвестиційний аналіз.

Комплексний аналіз, який передуює проведенню кредитно-інвестиційних операцій, повинен включати в себе оцінку інвестиційних параметрів конкретних фінансових інструментів, а також враховувати поточні ринкові умови та загальний стан фінансового ринку.

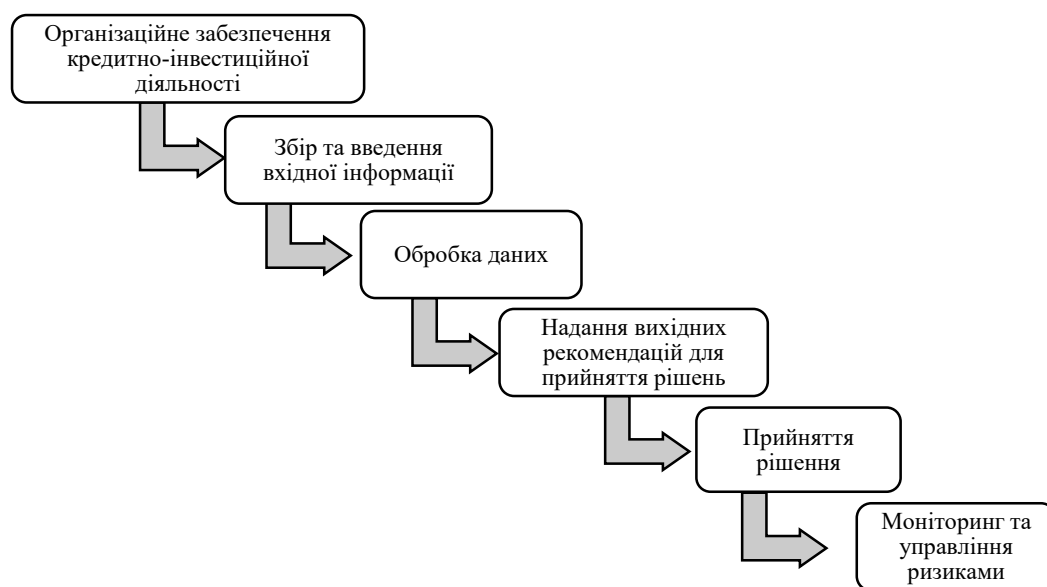

Рисунок 1.2 – Систематизований метод створення бізнес-процесів, що базується на інформаційних потоках в рамках кредитно-інвестиційної діяльності банківських установ

Джерело: розроблено автором на основі [1]

Комплексний інвестиційний аналіз охоплює кілька рівнів аналізу об'єкта:

- 1) оцінка інвестиційного клімату та потенціалу країни;
- 2) аналіз макроекономічних факторів та загального стану фінансового ринку;
- 3) дослідження галузі економіки, до якої належить підприємство (позичальник/емітент);
- 4) аналіз регіональних чинників;
- 5) розгляд маркетингових факторів, включаючи конкурентні тенденції та позицію на ринку;
- 6) оцінка інвестиційної привабливості конкретного об'єкта інвестування.

Розглянемо важливі аспекти кредитно-інвестиційного аналізу, які пов'язані з поточною фінансовою кон'юктурою та ринковими умовами взагалі. Отже, крім оцінки інвестиційних параметрів конкретних фінансових інструментів, необхідно також ретельно аналізувати загальний стан фінансового ринку. Інакше кажучи, одним із ключових аспектів інвестиційного аналізу є постійне співвідношення між ціною активу та його прибутковістю. Умови активного та ліквідного фондового ринку визначають рух цін на фінансові інструменти. Активи, які не можуть забезпечити очікувану прибутковість, втрачають вартість, в той час як прибуткові активи, навпаки, збільшують свою ціну.

Інвестиційний аналіз також містить оцінку доходів від інвестицій в цінні папери, засновану на прогнозуванні майбутніх ринкових тенденцій і відповідних ринкових цін на фінансові активи. Відтак важливо розуміти, що інвестиційна вартість цінних паперів значною мірою залежить не лише від індивідуальних характеристик самого об'єкта інвестування, але і від загального стану фондового ринку. Збільшення загальної ринкової капіталізації призводить до підвищення цін на більшість ринкових активів, в той час як загальний спад на фондовому ринку впливає на зниження ринкової вартості більшості фінансових інструментів.

Загалом, оцінка інвестиційної якості цінних паперів, ураховуючи поточний стан фондового ринку та ринкові тенденції, включає в себе використання двох основних концептуальних підходів, які відомі як фундаментальний і технічний аналіз.

Технічний аналіз включає набір методів для аналізу та передбачення майбутніх цін на фінансові інструменти на основі технічних показників ринку. Цей метод ґрунтується переважно на аналізі історичних даних про цінову динаміку та торговий обсяг.

Фундаментальний аналіз містить набір методів для оцінки фінансових інструментів на основі аналізу основних (фундаментальних) факторів, які впливають на ціноутворення. Такі фактори включають макроекономічні показники, галузеві та регіональні чинники, фінансовий стан та перспективи емітента тощо.

Отже, фундаментальний аналіз досліджує фундаментальні фактори, які призводять до змін на ринку і, отже, впливають (або можуть впливати) на ціноутворення фінансових інструментів. Один з найбільше використовуваних методів фундаментального аналізу – це аналіз фінансових показників, який ґрунтується на розрахунку певних загальновизнаних фінансово-статистичних коефіцієнтів [22, с. 87].

Однією з ключових умов для успішного управління кредитно-інвестиційною діяльністю банків є визначення обсягів кредитування та інвестування, аналіз ситуації на ринку, оцінювання позичальників та об'єктів фінансових інвестицій, відбір позичальників і об'єктів для інвестування на фондовому ринку, а також формування оптимального кредитно-інвестиційного портфеля.

Банківська установа функціонує як кваліфікований фінансовий посередник, який залучає тимчасово вільні фінансові ресурси від юридичних та фізичних осіб, і намагається раціонально розподілити їх, перетворюючи на кредитні та інвестиційні активи. Банки вкладають накопичені ресурси (власні кошти, залучені та позичені кошти) в найпривабливіші та найефективніші кредитні угоди та інвестиційні проєкти та фінансові інструменти.

Ризик у сфері *кредитно-інвестиційної діяльності банку* представляє собою можливість виникнення ситуацій, коли банк не зможе отримати очікувані прибутки або коли ринкова вартість його капіталу зменшується через негативний вплив зовнішніх або внутрішніх факторів під час здійснення кредитно-інвестиційної

діяльності [8, с. 75-76]. Інвестиційний ризик може розкладатися на інші види ризиків, пов'язаних із банківською діяльністю, що демонструє взаємозв'язок між окремими ризиками, такими як кредитний, процентний ризик, ринковий ризик, валютний ризик, операційний ризик, репутаційний ризик, юридичний ризик тощо. Отже, різноманітність та поява інвестиційного ризику у банку потребує використання методів та підходів оптимізації, які дозволяють врахувати не лише наявні умови банку, але і можливі наслідки його розвитку на основі нинішнього та можливого рівня мінливості інвестиційних показників відповідно до існуючих умов банківської діяльності взагалі.

Критичний рівень процентного ризику визначає ймовірність того, що середня процентна ставка за позичками протягом їхнього терміну дії може перевищити середню процентну ставку за активами, що може призвести до збитків [26, с. 285].

Теоретично можливо уникнути ризику процентної ставки, якщо активи банку будуть повністю збалансовані зобов'язаннями за їхніми термінами та розмірами. Однак на практиці досягнути такої ідеальної відповідності є практично неможливо, і тому банки завжди відкриті для ризику процентної ставки. Це означає, що потрібно постійно аналізувати та моніторити прийнятний рівень цього ризику та свідомо керувати ним.

Тому процентний ризик банку, насамперед, виникає через невідповідність структури активів та зобов'язань банку. Головними параметрами управління є терміни та обсяги активів і зобов'язань банку.

Порівнюючи терміни інвестування активів і терміни настання зобов'язань, банк визначає рівень ризику та компенсує його, спираючись на припущення, що всі процентні ставки, які відносяться до активів і зобов'язань, рухаються однаковою швидкістю та в одному напрямку. Це припущення базується на концепції «паралельного зсуву» кривої прибутковості.

До інструментів управління ризиком у банку, розглядаючи його з точки зору формування зовнішніх впливів, належать законодавча та нормативна база щодо банківської діяльності загалом та проведення кредитно-інвестиційної діяльності

зокрема, а також окремі рішення і постанови регуляторів банківської та фінансової сфери тощо.

Основні причини недостатнього розвитку кредитно-інвестиційної банків включають: некоординованість діючого механізму банківського інвестування; обмежену популярність нових інвестиційних продуктів серед банків; низьку ефективність методів аналізу та управління кредитно-інвестиційною діяльністю; високий рівень інвестиційного ризику та недостатній рівень корпоративного управління; відсутність практики розроблення дієвих стратегій [49, с. 117].

Відтак подальший розвиток кредитно-інвестиційної діяльності вітчизняних банків залежить від активної участі всіх сторін цього процесу: населення, яке постачає найбільше грошових ресурсів, банків як посередників, кредиторів та інвесторів, суб'єктів господарювання як основних об'єктів для вкладення ресурсів, і держави як організатора правових відносин між усіма учасниками інвестиційної діяльності. Великий вплив справляє попит на кредити, зміни в якому впливають на рівень активації кредитно-інвестиційної діяльності банків. Підвищення вартості кредитних ресурсів знижує попит на них, особливо серед населення. У таких умовах банки змушені шукати альтернативні шляхи активного ведення діяльності. Найкращим рішенням у такому випадку є вкладання грошей у цінні папери, що вимагає наявності розвинутого ринку цінних паперів. Незмінним фактором банківської кредитно-інвестиційної діяльності є моніторинг ринку позичкових коштів. Попит на короткострокові та споживчі кредити може знизити активність інвестиційної діяльності банків, тоді як збільшений попит на довгострокові інвестиційні кредити стимулює цю діяльність.

1.3 Кредитно-інвестиційний портфель банку

Кредитно-інвестиційна діяльність банку має важливе значення як для економіки країни в цілому, так і для самої банківської установи. У контексті національної економіки, кредитно-інвестиційна діяльність банку призводить до того, що банк, збираючи фінансові ресурси від фізичних і юридичних осіб, спрямовує ці кошти в найбільш привабливі інвестиційні проєкти, що сприяє розвитку реального сектору і соціальної сфери. Банк також допомагає створити фінансові можливості для підвищення добробуту у країні загалом. З точки зору окремого банку, кредитно-інвестиційна діяльність спрямована на отримання прибутку від кредитних операцій та операцій з цінними паперами для забезпечення участі в статутному капіталі інших підприємств, забезпечуючи стратегічний контроль за їхньою власністю та діяльністю. Банк також робить спроби створити фінансово-промислові групи, корпорації та холдинги в реальному секторі економіки, де він виступає головним суб'єктом, що здійснює фінансування інвестиційних проєктів підприємств реального сектору. Це має вагомe значення для української економіки.

Кредитна та інвестиційна діяльність фактично об'єднуються в одному кредитно-інвестиційному портфелі банку, тому неможливо віддавати перевагу або кредитуванню, або інвестуванню в системі активних операцій банку. Банківська установа змінює свої акценти від кредитування до інвестування в цінні папери та навпаки, в залежності від змін прибутковості (рентабельності) операцій та ступеня ризику, пов'язаного з ними.

Банківська установа, виступаючи як інвестиційний посередник, збирає значні суми тимчасово вільних грошових коштів господарств і грошові вклади населення через різні фінансові інструменти, такі як розрахункові, поточні рахунки, депозити, сертифікати, банківські векселі та інші. Все це свідчить про великий попит банківських установ на грошові ресурси та сприяє накопиченню великого інвестиційного потенціалу у банку та банківській системі загалом [51, с. 132-133].

Формування кредитно-інвестиційного портфелю відбувається в рамках встановленої банком структури капіталу на підставі його кредитно-інвестиційного потенціалу. Фундаментом для створення та використання кредитно-інвестиційного потенціалу є фінансові (банківські) ресурси або фінансовий потенціал, включаючи власний, залучений і позиковий капітал [24, с. 153].

Кредитний та інвестиційний портфелі є головними джерелами прибутку для банків. Проте важливо пам'ятати, що при управлінні ними необхідно дотримуватися всіх загальних критеріїв оцінки ризиків. Якщо банк намагається отримати прибуток будь-якими засобами, це може призвести до того, що в його портфелі з'являться великі кількості проблемних кредитів та не вигідні умови для їхнього погашення. Повністю усунути ризики, пов'язані з кредитними операціями, неможливо, але їх можна ефективно управляти та звести до мінімуму [8, с. 192].

У процесі кредитно-інвестиційної діяльності банк вирішує такі завдання: формує кредитно-інвестиційний потенціал, обирає форми та об'єкти кредитно-інвестиційної діяльності, проводить аналіз та контроль, мінімізує ризики та оцінює фактори, які впливають на кредитно-інвестиційну діяльність банку.

Згідно з висловлюванням Л. О. Примостки, інвестиційний портфель банку представляє собою вид діяльності, який передбачає інвестування банківських коштів на довгостроковий період в такі активи, як цінні папери, нерухомість, статутні фонди підприємств і інші, ринкова вартість яких може зростати і приносити власнику дохід у формі відсотків, дивідендів та інших прямих та непрямих надходжень [42, с. 124].

Загалом, структура інвестиційного портфеля банку складається з інвестицій у цінні папери та прямих банківських інвестицій. В Україні згідно з Положенням «Про порядок визначення справедливої вартості та зменшення корисності цінних паперів» № 561 від 17 грудня 2003 року банківські інвестиції в цінні папери класифікуються таким чином:

-торговий портфель цінних паперів, що включає цінні папери, придбані з метою перепродажу для здобуття прибутку внаслідок короткотермінових змін на ринковій ціні.

-портфель цінних паперів для продажу, який складається з цінних паперів, придбаних банком на короткий термін з метою подальшого продажу через зміну відсоткових ставок, наявність альтернативних інвестицій, ліквідність і таке інше.

-портфель цінних паперів, які утримуються до погашення, який містить боргові цінні папери з фіксованими платежами та строком погашення.

-інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, включаючи пайові цінні папери, що відносяться до довгострокових вкладень [32, с. 78].

Окрім інвестицій у цінні папери, банківська інвестиційна діяльність пов'язана з прямими банківськими інвестиціями, які розподіляються таким чином:

- 1) інвестиції у власну діяльність;
- 2) інвестиції у інші види діяльності;
- 3) продаж та купівля цінних паперів на вторинному ринку, управління портфелем фінансових активів;
- 4) інвестиційне проектування;
- 5) довгострокове кредитування під заставу цінних паперів [26, с. 286].

Далі розглянемо сутність та структуру кредитного портфеля банку. Так під ним розуміють сукупність всіх кредитів та позик, які банк надав своїм клієнтам, є одним із ключових активів банку, що визначає його фінансовий стан та потенційний ризик. Він включає:

- різні види кредитів, такі як іпотеки, автокредити, бізнес-кредити, кредити споживачам тощо;

- сегменти клієнтів. Кредити надаються різним клієнтам, таким як фізичні особи, підприємства різного масштабу, малі та середні підприємства, корпорації тощо;

- терміни кредитів. В портфелі можуть бути кредити з різними строками – короткострокові, середньострокові та довгострокові кредити.

- розмір кредитів. Кредитний портфель містить кредити різного обсягу, від малих сум для фізичних осіб до значних кредитів для корпорацій та бізнесів.

- рівень ризику. Кредити мають різний рівень ризику залежно від кредитної історії позичальника, виду кредиту та його забезпечення [36, с. 87].

Слід звернути увагу на головні функції кредитно-інвестиційного портфеля банку. Так, С. Д. Смолінська та О. Р. Самбірська наводять наступні функції:

- 1) підтримка ліквідності банку;
- 2) використання фінансових інструментів як застави для кредитів від центрального банку;
- 3) покращення фінансового стану балансу банку;
- 4) забезпечення гнучкості банківського активного портфеля;
- 5) страхування банку від можливих збитків, спричинених зміною ринкових процентних ставок;
- 6) забезпечення стабільності прибутків банку незалежно від фаз ділового циклу;
- 7) управління діяльністю дочірніх структур тощо [49, с. 120].

На нашу думку, вищезазначені функції кредитно-інвестиційного портфеля банку мають бути враховані при управлінні самим інвестиційним процесом. Оскільки банк розглядає кредитно-інвестиційний портфель як недільний об'єкт управління, основним завданням банку є проведення аналізу структури та якості інвестицій, їх різноманітність та оптимальне збалансування між ризиком і прибутком, що надходять від цінних паперів і кредитів.

Для здійснення ефективної кредитно-інвестиційної політики, важливо мати комплексний методичний підхід до оцінки якості кредитно-інвестиційного портфеля банку. Усі методи оцінки якості кредитного портфеля відрізняються за методами та формами оцінки, які базуються на особистому досвіді експертів. Основні категорії методів оцінки кредитного ризику включають методи експертних оцінок, статистичні методи та аналітичні методи. Розглянемо детальніше особливості кожної з цих категорій методів.

Метод експертних оцінок ґрунтується на аналізі оцінок, наданих експертами, і включає створення узагальнюючих експертних оцінок. До цього методу можна віднести рейтингову оцінку кредитоспроможності клієнтів банку, методи відповідності економічним нормативам банківської системи, обчислення ризику, пов'язаного з кредитно-інвестиційним портфелем комерційного банку та

визначення розміру банківського резерву для покриття можливих збитків від кредитних ризиків. Цей метод також включає класифікацію кредитів в залежності від рівня ризику.

Однак ускладненість застосування методу експертних оцінок при оцінці загального кредитного ризику портфеля банку з'являється тоді, коли потрібно порівнювати розрахункові показники з нормативними значеннями. Це виникає з того, що деякі розраховані показники можуть відповідати нормам, а інші – ні. У таких випадках потрібно визначити загальний показник для оцінки рівня ризику [37, с. 45].

Один із варіантів методу експертних оцінок – це метод рейтингів, який передбачає розрахунок рейтингу і висновок щодо кредитоспроможності позичальника згідно з визначеною методикою.

Один з основних методів побудови рейтингу для оцінки якості кредитно-інвестиційного портфеля, який широко використовується в міжнародній практиці, – це номерна і бальна системи. У номерній системі, для кожної категорії ризику визначається обмежений перелік показників, за якими кожен конкретний елемент кредитно-інвестиційного портфеля класифікується. Така система ґрунтується на експертній думці, і важко виразити її кількісно. Це головний недолік цієї системи, оскільки широкий спектр можливих експертних оцінок не дозволяє досягти єдиної методології для класифікації елементів кредитного портфеля.

Паралельно з номерною системою, в міжнародній практиці бальна система для оцінки якості кредитно-інвестиційного портфеля комерційного банку стала дуже популярною. Вона базується на призначенні єдиного числового значення, яке регулюється стандартами.

На практиці, для врахування переваг і недоліків обох систем – номерної та бальної, раціональною є їх комбінація. Це створює основу для більш досконалої та точної системи оцінки якості портфеля.

Наступний метод – це дерево рішень – це метод автоматизованого аналізу даних, в якому правила представлені у формі ієрархічної структури, де кожному вузлу відповідає конкретне рішення. Однак для практичного використання цього

методу потрібно мати певну вихідну інформацію про кількість можливих варіантів розвитку ситуації. Такий метод особливо корисний, коли прийняті рішення на кожному етапі сильно залежать від рішень, прийнятих раніше, і визначають подальший розвиток подій. Дерева рішень мають переваги, такі як швидкий процес навчання, можливість генерації правил в галузях, де знання важко формалізувати, зрозумілість в класифікації та висока точність в прогнозуванні [32, с. 73].

Коефіцієнтний аналіз становить важливу складову фінансового аналізу і є першим кроком у обробці інформації про об'єкт оцінки. Його популярність обумовлена наявністю необхідних вихідних даних та інформативністю, що отримуються за допомогою розрахунку коефіцієнтів. Хоча не існує загальновизнаного набору коефіцієнтів для оцінки кредитно-інвестиційного портфеля, кожен автор визначає свій вибір показників на експертному рівні без серйозних обґрунтувань. Однак за допомогою коефіцієнтів можна робити висновки про якість кредитно-інвестиційного портфеля [32, с. 74].

Способи статистичної оцінки якості кредитного портфеля банку припускають, що вплив ризиків відображається на якості портфеля. Оцінка статистичного ризику містить розрахунок дисперсії, варіації, стандартного відхилення, коефіцієнта варіації і асиметрії. Імовірність виникнення кредитного ризику банку виражається через розподіл ймовірностей. Головним статистичним показником для визначення цієї ймовірності є стандартне відхилення та коефіцієнт варіації. Розрахунок середньозваженого ризику кредитного портфеля, його дисперсії і середньоквадратичного відхилення допомагають визначити рівень диверсифікації кредитного портфеля банку.

Способи статистичної оцінки кредитного портфеля банку ґрунтуються на аналізі статистичних даних, пов'язаних з фінансовим станом позичальників протягом певного періоду. Наведене дослідження є основою для порівняння фактичної частоти банківських втрат з прогнозними оцінками.

Водночас способи статистичної оцінки інвестиційного портфеля банку включають:

1) вимірювання ризику та доходності – використання статистичних метрик, таких як стандартне відхилення, коефіцієнт Шарпа, коефіцієнт тренда та інші, для оцінки рівня ризику та доходності окремих позицій в портфелі;

2) кореляційний аналіз – оцінка взаємозв'язку між різними активами чи інвестиційними позиціями в портфелі для розуміння, як зміни в одній позиції можуть вплинути на інші;

3) портфельний аналіз – використання статистичних методів для оцінки різноманітності, збалансованості та ризиків в інвестиційному портфелі банку;

4) моделі оцінки цінних паперів та активів – використання різних моделей, таких як модель CAPM (Capital Asset Pricing Model), модель Блека-Шоулза для оцінки опціонів, модель дисконтування грошових потоків та інші для оцінки вартості активів в портфелі;

5) сценарний аналіз та стрес-тестування – використання статистичних методів для моделювання різних сценаріїв ринку або економічних умов для оцінки реакції портфеля банку на зміни умов.

Метод Монте-Карло належить до групи статистичних методів імітації, який дозволяє наближено моделювати реальні явища. Цей метод поєднує аналіз чутливості і аналіз розподілу ймовірностей вхідних змінних. Практичне використання Методу Монте-Карло продемонструвало його великий потенціал у умовах невизначеності і ризику. Використовуючи цей метод, можна побудувати модель, мінімізуючи вихідні дані та максимізуючи їхню інформативність. Початковий етап моделювання передбачає визначення функціональних залежностей у реальній системі, і після цього можна отримати кількісний розв'язок, використовуючи теорію ймовірності та таблиці випадкових чисел.

Однією з переваг цього методу є можливість аналізу та оцінки різних «сценаріїв» виконання кредитно-інвестиційної політики та врахування різних факторів ризику в рамках єдиного підходу. Цей метод особливо корисний для практичного використання, оскільки він вдається поєднувати з іншими економіко-статистичними методами, а також з теорією ігор та іншими методами дослідження

операцій. Практичний досвід показує, що цей метод часто дає більш оптимістичні результати, ніж інші методи.

Скорингові моделі дозволяють кількісно оцінити кредитоспроможність клієнта на основі доступної інформації про нього. Вони дозволяють обробляти необмежену кількість заявок, сприяють розширенню клієнтської бази та не вимагають великих навичок персоналу та постійного контролю.

Суть кредитного скорингу полягає в аналізі кредитних історій клієнтів, які вже користувались позиками у минулому, з метою класифікації та визначення характерних ознак надійних та ненадійних клієнтів щодо відшкодування кредитної заборгованості. Скоринг є математичною моделлю у вигляді зваженої суми певних характеристик, за допомогою якої банк намагається передбачити ймовірність того, що конкретний позичальник не поверне кредит.

Аналітичний метод використовується для оцінки можливих збитків або рівня ризику, що відповідає банку. Стрес-тестування є методом, який дозволяє визначити, наскільки чутливим є портфель банку до значущих змін макроекономічних показників або можливих подій, які, хоча і рідкісні, але можуть мати місце. Цей метод передбачає оцінку можливих наслідків для фінансового стану банку в разі настання визначених стресових ситуацій, тобто раптових змін у факторах ризику, пов'язаних з винятковими, але можливими подіями. Основна мета цього методу полягає в оцінці можливих збитків, які можуть виникнути при подібних стресових ситуаціях.

Під час проведення стрес-тестування можна виділити кілька основних етапів, які відображені в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Головні етапи стрес-тестування

Етап	Сутність етапу	Характеристика
1	2	3
1	Перевірка достовірності і актуальності інформації, на основі якої проводиться стрес-тестування.	Використовувана звітність повинна відповідати критерію послідовності (безперервний ряд звітних даних) і порівнянності (незмінність методики розрахунку показників).
2	Детальний аналіз кредитно-інвестиційного портфеля	Проведення ідентифікації ризиків, яким найбільшою мірою піддана кредитна й інвестиційна організація.

Продовження таблиці 1.2

1	2	3
3	Аналіз ситуації, що склалася, динаміки факторів ризику шляхом визначення зміни їх значень на заданих відрізках часу.	Розрахунок різниці між максимальним і мінімальним значеннями чинника в межах встановленого періоду часу або різниці значень на початок і кінець розглядуваного періоду.
4	Формування оцінки можливих втрат у результаті реалізації стресових умов.	При виявленні серйозних потенційних загроз приймаються відповідні управлінські рішення, коригується політика з управління ризиками, проводиться додаткове хеджування ризиків.
5	Актуалізація параметрів стрес-тесту	З урахуванням зміни ринкової та загальноекономічної кон'юнктури, а також ризикового профілю кредитної організації.

Джерело: розроблено автором на основі [26]

Стрес-тестування виконується за допомогою різноманітних методів і підходів. Нині найпоширенішим методом є сценарний аналіз, який базується на історичних або гіпотетичних сценаріях. Крім того, проводиться аналіз чутливості активів банку до змін факторів ризику, і розраховуються потенційні максимальні втрати.

Таким чином, визначено, що банки виконують ряд ключових функцій у сфері кредитно-інвестиційної діяльності, включаючи надання кредитів клієнтам, зберігання та управління депозитами, інвестування коштів та обмін валют. Кредитно-інвестиційна діяльність пов'язана з різними видами ризиків, такими як кредитний ризик, процентний ризик, валютний ризик та інші. Банки повинні ефективно управляти цими ризиками, використовуючи методи оцінки, розміщення та забезпечення кредитів. Кредитно-інвестиційна діяльність банків підлягає регулюванню та нагляду з боку фінансових регуляторів та центральних банків, щоб забезпечити стабільність та надійність фінансової системи.

Висновок по Розділу 1

1. Отже, визначено, що кредитно-інвестиційна діяльність банку – це сукупність операцій, пов'язаних з наданням кредитів та здійсненням інвестицій з метою отримання прибутку. Є ключовим аспектом функціонування банків, оскільки вони виступають у ролі фінансових посередників, які залучають кошти від вкладників та надають їх у вигляді кредитів клієнтам або інвестують у різні фінансові інструменти з метою отримання прибутку.

Роль кредитно-інвестиційної діяльності банку полягає в забезпеченні фінансової стабільності, здійсненні функцій фінансового посередника та стимулюванні економічного зростання. Це проявляється через наступні функції: надання кредитів; зберігання та залучення коштів; інвестиційна діяльність; управління ризиками; здійснення функції фінансового посередника.

2. Система організації кредитно-інвестиційної діяльності банку містить перелік ключових елементів, що забезпечують ефективне функціонування цієї діяльності:

- стратегію та політику – визначає цілі та стратегії банку у сфері кредитно-інвестиційної діяльності (визначення цільових ринків, видів кредитів, управління ризиками, критерії прийняття рішень та стратегії взаємодії з клієнтами);

- управління ризиками – системи та процедури для оцінки, контролю та управління різними видами ризиків, такими як кредитний, ринковий, операційний тощо;

- аналітика та оцінка клієнтів – аналіз кредитоспроможності клієнтів, їхньої фінансової стабільності, кредитної історії та потенціалу для надання кредитів чи інших фінансових послуг;

- управління активами та пасивами, диверсифікацію портфеля, стратегії розміщення коштів та оптимізацію доходності та ризиків;

- технології та інформаційні системи – задіяння сучасних технологій та інформаційних систем для автоматизації процесів видачі кредитів, моніторингу портфеля, аналітики даних та ризик-менеджменту.

3. Етапами формування кредитно-інвестиційного портфелю банку є

1) аналіз потреб – банк проводить аналіз ринку та клієнтів, визначає цільові сегменти та їхні потреби, ризики та потенційну дохідність;

2) визначення стратегії кредитно-інвестиційного портфелю – на основі попереднього аналізу банк розробляє стратегію формування портфелю, визначає види кредитів, фінансові інструменти та ринки для інвестування, відповідно до своїх цілей та ризикового профілю;

3) аналіз кредитоспроможності – банк проводить оцінку кредитоспроможності потенційних позичальників, визначає їхні фінансові можливості та ризики пов'язані з кредитуванням;

4) управління ризиками – здійснюється оцінка та управління різними видами ризиків, такими як кредитний, ринковий, ліквідності, для забезпечення стійкості та безпеки портфелю;

5) диверсифікація кредитно-інвестиційного портфелю – банк розподіляє свої активи між різними видами кредитів та інвестицій, географічними областями чи секторами економіки для зменшення загального ризику;

6) етап моніторингу та адаптації – після формування портфелю проводиться постійний моніторинг та аналіз його ефективності, здатності відповідати змінам на ринку та вимогам клієнтів. Виконуються корективи та адаптації стратегій для досягнення оптимальних результатів.

Кредитний портфель банку – це сукупність всіх виділених кредитів, що банк надав своїм клієнтам на підставі угод та умов, визначених між банком та кредитором. Він є одним з основних активів банку, який може включати різні види кредитів. Кредитний портфель містить інформацію про кожну угоду, таку як суму кредиту, строк, процентну ставку, ризики, пов'язані з кожним кредитом та інші умови, які регулюють кредитні відносини між банком та позичальником.

Інвестиційний портфель є сполученням інвестиційних активів (акції, облігації, нерухомість тощо), які утримуються власником (банком) з метою отримання прибутку або доходу в майбутньому.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВЕДЕННЯ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ

2.1 Соціально-економічна криза в Україні та її вплив на діяльність банків

Україна перебуває в глибокій соціально-економічній кризі, викликаній російською агресією. Проте, в процесі боротьби за незалежність та свободу, країна почала усвідомлювати свій цивілізаційний вибір, що сприяло швидкій демократизації суспільства та економічним перетворенням.

Воєнне вторгнення росії проти України суттєво вплинуло на світовий порядок, залишаючи різноманітний слід в країнах, які реагували по-різному на цю ситуацію. Провідні розвинуті країни та міжнародні організації, такі як США, ЄС, НАТО, а також фінансові інститути, зокрема МВФ, Світовий банк, ЄБРР, змушені були переглянути своє позицію та консолідуватися. Війна в Україні відновила особливу роль США у формуванні та захисті світового порядку, спонукала ЄС переглянути своє ставлення, включаючи фінансовий аспект, до європейської безпеки. Успішна демонстрація єдності Заходу у протидії російському агресору також вплинула на Китай, змусивши його переосмислити парадигму зростання Сходу в опозиції до послаблення Заходу [20].

Згідно з прогнозами НБУ у 2023 році реальний ВВП очікується на 2% більше (порівняно з попереднім прогнозом 0,3%), а інфляція має сповільнитися до 14,8%. НБУ прогнозує, що в подальших роках інфляція продовжить знижуватися, а економічне відновлення прискориться, враховуючи зменшення безпекових ризиків. Отже, економіка повернеться до процесу (обмеженого) відновлення. НБУ визнає, що після спаду ВВП на 13,5% у першому кварталі 2023 року, очікується зростання

на 15,9% у другому кварталі (що є компенсацією втрат за початок року через низьку базу порівняння, обумовлену російською агресією).

Розглянемо динаміку діючих баків на рис. 2.1.

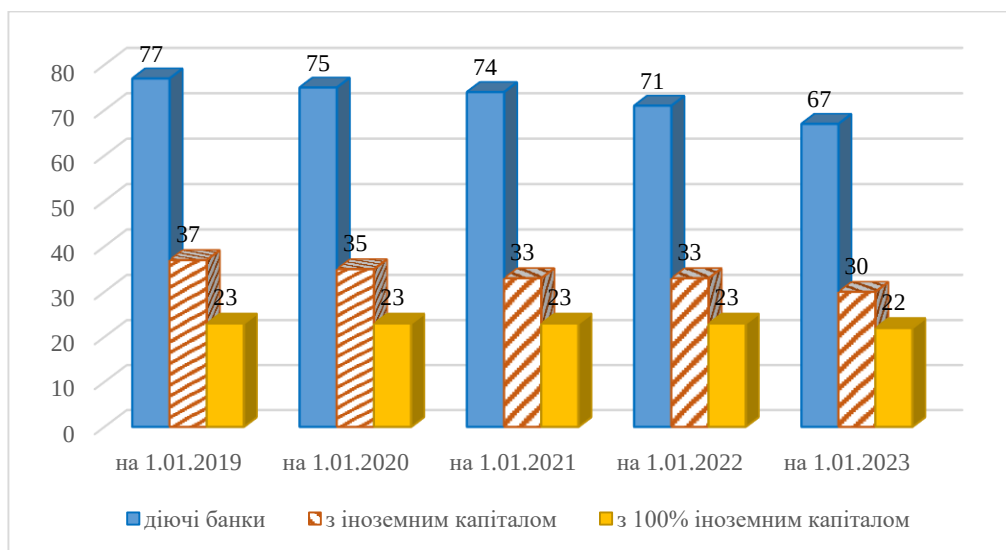

Рисунок 2.1 – Динаміка діючих банків станом на початок року, од.

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Для України характерний тренд до зменшення кількості банків. Це може бути пов'язано з такими факторами, як посилення вимог до банків, погіршення економічної ситуації в Україні, а також з конкурентною боротьбою між банками.

Кількість банків з іноземним капіталом також зменшується, але не так значно, як кількість банків в цілому. Кількість банків з 100% іноземним капіталом залишається незмінною.

Протягом 2020 року українська банківська система відчула вплив пандемії COVID-19. У зв'язку з цим Національний банк України (НБУ) прийняв ряд заходів для підтримки економіки та зменшення негативних наслідків для банківської системи. Серед цих заходів були зниження процентних ставок, розширення лімітів кредитування та інші кроки забезпечення фінансової стабільності.

У 2021 році банківська система України успішно відновилася, відзначившись зростанням вкладів населення, розширенням кредитного портфелю банків та позитивними фінансовими результатами. Протягом періоду з 2019 року до 2021 року кількість банків зменшилася на 3 одиниці. Кількість банків із зарубіжним капіталом зменшилася на 1 одиницю у 2020 році, а за 2021-2022 роки

зменшення склало 7 банків. Кількість банків з 100% іноземним капіталом залишалася сталим показником з 2019 по 2021 роки.

У червні 2022 року НБУ визнав АТ "Мегабанк" неплатоспроможним через порушення в оцінці кредитного ризику, інсайдерське кредитування та невиконання плану докапіталізації. У липні 2022 року НБУ прийняв рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію АТ "Мегабанк" та АТ "БАНК СІЧ", а в лютому 2023 року було введено тимчасову адміністрацію в АТ "БАНК ФОРВАРД". Загалом, завдяки стратегії скорочення банківського капіталу, впливу коронакризи та військових подій, станом на 01.01.2023 року кількість діючих банків становила 67 установ, відображаючи тенденцію до зменшення кількості банків із банківською ліцензією щороку [33].

У 2022 році банки змушені були здійснити реорганізацію та скоротити кожне п'яте відділення. Найбільші зменшення кількості відділень та персоналу спостерігалися в Харківській і Донецькій областях, Києві та Херсонській області, особливо в регіонах, де відбувалися бойові дії [17].

У 2021 році, порівняно з 2020 роком, майже всі ключові показники діяльності банківського сектора України, викладені в таблиці 2.1, демонстрували позитивну динаміку. Активи, обсяг капіталу та зобов'язань банків зросли. Нестабільна ситуація в країні призвела до зниження попиту на кредитування, але у 2020 році спостерігалась певна стабілізація. Збільшення зобов'язань вказує на позитивну тенденцію, спричинену саме скороченням кількості ненадійних банків та створенням умов для коректного обслуговування клієнтів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Основні економічні показники діяльності банків за 2018-2022 роки, млрд грн.

Показники, млрд грн	2018	2019	2020	2021	2022
Активи	1 359,70	1 493,30	1 822,84	2 053,23	2 032,02
Кредитний портфель	1193,56	1097,60	1049,58	1149,57	1133,56
Зобов'язання	1 204,74	1 293,38	1 613,38	1 797,72	1 772,73
Капітал	154,96	199,92	209,46	255,51	259,29

Джерело: розроблено автором на основі [27]

За період з 2019 по 2021 роки банківська система значно збільшила обсяг свого власного капіталу. Таке зростання пов'язане із посиленням вимог НБУ до капіталу банків, спрямованим на збільшення стійкості до потенційних кризових явищ і забезпечення фінансової стабільності.

У 2018-2022 роках в Україні відбулося зростання основних економічних показників діяльності банків. Подібна динаміка пов'язана з такими факторами як зростання економіки України, покращення фінансової ситуації в країні та підвищення довіри до банків.

Кредитний портфель банків у 2020 році скоротився до 1049,58 млрд грн. Це скорочення було пов'язано з такими факторами, як COVID-19.

Таблиця 2.1 показує, що в 2020-2021 роках банківський сектор України збільшував свої активи за рахунок операцій з державними цінними паперами. Річні темпи корпоративного гривневого кредитування залишалися на високому рівні, а іпотечні кредити зростали майже вдвічі швидше, ніж споживчі.

Банківські установи, враховуючи результати першого півріччя 2022 року, розпочали адаптацію до роботи в умовах воєнного стану. Наприкінці другого кварталу 2022 року спостерігалось зростання розміру активів банків України на 3,3%. Це збільшення було зумовлене коштами на рахунках інших банків та депозитних сертифікатів НБУ. У той же час обсяг кредитного портфеля почав скорочуватись, а кількість непрацюючих кредитів зросла (рис. 2.2). З кінця травня 2022 року банківські установи почали визнавати кредити непрацюючими через погіршення їх якості, викликане воєнними діями.

Станом на 1 січня 2023 року обсяг активів склав 2 032,02 млрд грн, що на 21,21 млрд грн (1,03%) менше порівняно з попереднім роком. За умов скорочення кредитної пропозиції для клієнтів, внутрішні банки нарощували обсяги вкладень у депозитні сертифікати НБУ та кошти на рахунках в інших банках [17].

Попри значні проблеми у сфері кредитування та збільшення кількості проблемних кредитів, спостерігалось нарощення обсягів кредитного портфеля внутрішніх банків на 27,64 млрд грн або 2,56%. Це пояснюється тим, що державні банки ініціювали кредитування окремих програм та проєктів у 2022 році. Обсяг

чистого роздрібного гривневого кредитного портфеля скоротився на 32,7% за 2022 рік, а питома вага непрацюючих кредитів зросла до 38,12%, переважно через кредитування фізичних осіб [6]. У більшості банків чистий кредитний портфель зменшувався через пригнічений попит, зростання втрат від кредитного ризику та збільшення частки непрацюючих кредитів. Банківські установи поспішили визнавати кредитні втрати через військові події.

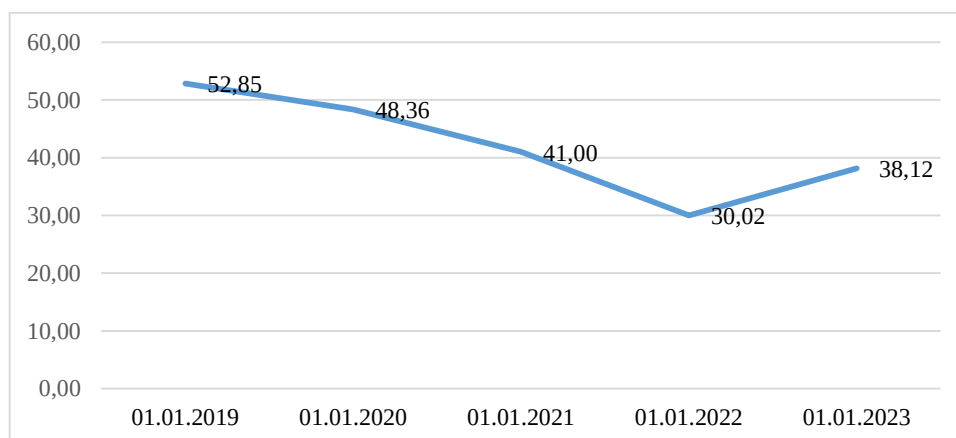

Рисунок 2.2 – Частка непрацюючих банківських кредитів (загалом за банківською системою), %

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Навіть у звіті про воєнний стан було зафіксовано зростання обсягу коштів клієнтів. Це стало можливим завдяки підвищенню процентних ставок за депозитами через підвищення облікової ставки НБУ до 25%. Як наслідок, спостерігалось прискорення збільшення строкових депозитів у гривні, призвело до зростання обсягу коштів фізичних осіб в національній валюті на 31,2%.

Також на рівень ліквідності банківських установ вплинув дозвіл НБУ на онлайн-купівлю валюти для розміщення на депозитах, що призвело до збільшення обсягів строкових вкладень фізичних осіб у валюті. Отже, збільшення обсягів вкладень у депозитні сертифікати НБУ, коштів на рахунках в інших банках, депозитів фізичних та юридичних осіб, і в цілому - депозитного портфелю, свідчить про адаптацію банківського бізнесу до умов воєнного стану, а також ефективність заходів НБУ для стабілізації банківської системи.

Попри відновлення роботи відділень банків на звільнених територіях, пригнічений попит на банківські послуги та реалізація кредитного ризику суттєво негативно вплинули на фінансові результати (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Динаміка доходів та витрат за банківською системою за 2018-2022 роки, млрд грн

Показники, млрд грн	2018	2019	2020	2021	2022	Відносне відх. 2022/2018, %
ДОХОДИ	204,55	243,10	250,17	273,86	357,39	74,72
процентні доходи	140,80	152,95	147,74	168,75	216,99	54,11
комісійні доходи	50,97	62,06	70,64	93,16	85,57	67,88
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	1,85	16,23	21,51	-0,08	43,53	2 248,89
інші операційні доходи	8,59	8,15	6,81	7,49	8,10	-5,73
інші доходи	1,81	2,81	2,71	3,18	2,35	30,07
повернення списаних активів	0,53	0,91	0,76	1,37	0,85	60,34
ВИТРАТИ	182,22	184,75	210,45	196,49	332,67	82,57
процентні витрати	67,76	74,06	62,90	51,10	65,36	-3,54
комісійні витрати	13,16	18,10	24,13	35,19	35,42	169,18
інші операційні витрати	16,80	11,79	16,41	18,24	17,94	6,77
загальні адміністративні витрати	53,67	62,94	69,44	78,29	82,28	53,31
інші витрати	2,01	2,38	2,73	3,86	5,53	174,94
відрахування в резерви	23,76	10,71	31,04	3,45	118,81	400,08
податок на прибуток	5,06	4,77	3,81	6,36	7,34	45,05
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)	22,34	58,36	39,73	77,38	24,72	10,64

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Порівнюючи стан банків у попередні роки, можна відзначити, що у 2021 році платоспроможні банки в Україні отримали чистий прибуток в розмірі 77,38 млрд грн, що практично вдвічі перевищує результати 2020 року (39,73 млрд грн) і на 33% більше, ніж у 2019 році (58,36 млрд грн) [18].

Станом на 1 січня 2022 року зі 71 платоспроможного банку 66 були прибутковими, отримавши чистий прибуток в розмірі 77,38 млрд грн, що перекрило збитки п'яти банків на суму 0,4 млрд грн. Прибуток банківського сектору був

концентрований: п'ять найбільш прибуткових банків становили 67% від усього прибутку [31].

Рентабельність капіталу банківського сектору України зросла з 29,19% до 30,32% в період 2019-2021 років (рис. 2.3). Показник рентабельності активів в 2019 році складав 3,91%, в 2020 році – 2,08%, в 2021 році – 3,77%. Таким чином, вітчизняна банківська система до 2022 року працювала ефективно, сприяючи стабілізації економіки країни.

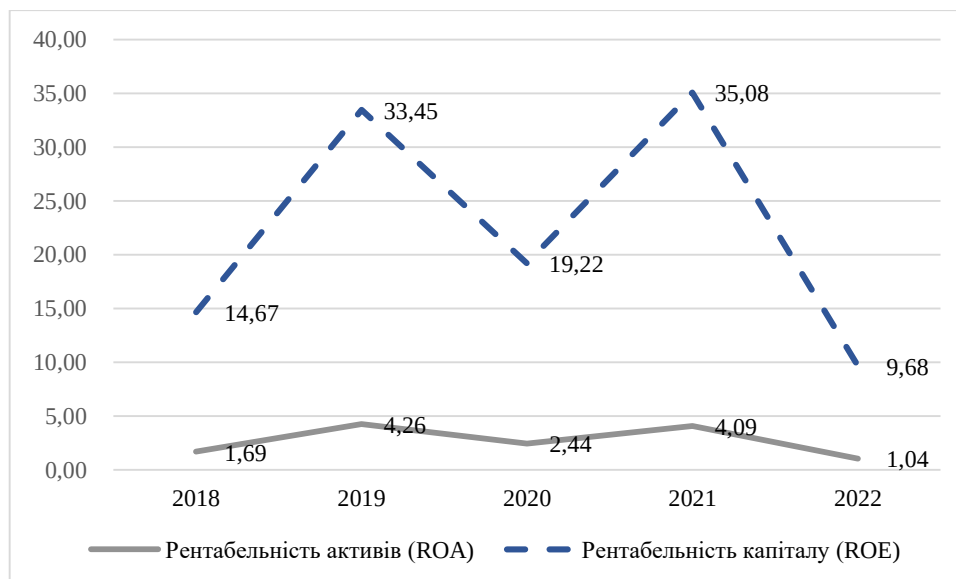

Рисунок 2.3 – Динаміка рентабельності банків протягом 2018-2022 років, %

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Проте вже в першому півріччі 2022 року через війну, українські банки зафіксували від'ємний фінансовий результат у розмірі 4,6 млрд грн. У другому кварталі 2022 року чистий збиток банківського сектору сягнув майже 4,5 млрд грн. Станом на 1 липня 2022 року з 68 платоспроможних банків 47 були прибутковими та отримали чистий прибуток у розмірі 10,0 млрд грн, тоді як 21 – збитковими із втратою в розмірі 14,6 млрд грн [18].

Отже, протягом першого півріччя 2022 року банківська система виявила збитки. Один із ключових чинників, що вплинув на фінансові результати, було збільшення рівня резервів для покриття очікуваних кредитних втрат, оскільки попит на позики залишався пригніченим. Навіть при зростанні прибутку від

валютних операцій, що істотно підтримало операційний дохід, деякі вітчизняні банки залишались у збитку.

Внаслідок поступового відновлення попиту на банківські продукти порівняно з початком військової агресії, він значно скоротився, що обмежило комісійні доходи банків. Позитивним чинником для фінансових результатів стало значуще зростання операційного доходу банків – чистий операційний прибуток зріс на 78% за третій квартал 2023 року порівняно із відповідним кварталом 2022 року.

У підсумку, банківський сектор у 2022 році отримав чистий прибуток у розмірі 24,716 млрд грн: 46 із 67 платоспроможних банків були прибутковими. Скорочення розміру чистого прибутку взагалі в банківському секторі склало 52,66 млрд грн або 68,05% [18]. Позитивний фінансовий результат був досягнутий завдяки збереженню високої операційної ефективності. В структурі доходів банків відзначалось зростання процентних доходів (на 28,59%) та результату від переоцінки та від операцій купівлі-продажу (більше ніж в 5 разів). Серед витрат найбільший темп зростання відбувся в резерви, які в 2022 році порівняно з 2021 роком зросли на 3345,73% або в 34,46 рази.

На дохідність портфеля банківських активів суттєвий вплив справило скорочення обсягів кредитування (крім державних банків під окремі проєкти), проте це частково компенсувалося результатами торгівлі іноземною валютою та переоцінкою цінних паперів [38]. Зокрема, позитивною переоцінкою індексованих на курс долара ОВДП внаслідок коригування курсу гривні.

У результаті рентабельність активів банківського сектору у 2022 році склала 9,68%, що на 25,4 пп менше, ніж рівень попереднього року. Незважаючи на стрімке падіння рівня рентабельності, вітчизняна банківська система продемонструвала стійкість в умовах викликів та ефективно пристосувалася до нових умов роботи. Ризики в банківській сфері також призвели до суттєвого погіршення ключових показників ефективності, таких як рентабельність активів (ROA) та рентабельність капіталу (ROE). ROA, у період дії воєнного стану, зменшилася із 35,08% до 9,68% (при нормативному значенні 0,75-1,5%), а ROE знизилась з 4,09% до 1,04% (при

нормативному значенні $>5\%$). Це свідчить про практично відсутність прибутковості для чистого прибутку активів та капіталу банків.

Затягування війни ускладнює банківські ризики, зокрема, процентні, ринкові, кредитні та операційні ризики. Переважна більшість банківських установ під час війни були вимушені переорієнтувати свої бізнес-моделі, приділяючи увагу доходам з урахуванням виваженого підходу до управління ризиками.

Найзначущішим аспектом залишається кредитний ризик. Здійснюється регулярний аудит якості кредитного портфеля, а також визнання додаткових кредитних ризиків. Згідно з інформацією Національного банку України, вплив проблем з постачанням електроенергії призводить до втрат кредитів у розмірі 30% внаслідок поточної кризи [9]. Це також відзначається негативним впливом на економічну активність клієнтів банків, впливає на операційні грошові потоки бізнесу та доходи населення.

Отже, загальне зниження ділової активності та обмежений попит на банківські послуги, зокрема кредитування, продовжуватимуть впливати негативно на прибутковість банків. Поступовий вплив економічної кризи на економіку країни та, зокрема, на діяльність клієнтів банків, у кінцевому підсумку знайде відображення в обсязі банківських послуг, що потенційно зменшить кількість учасників банківського сектору.

Воєнна агресія та зростання внутрішніх та зовнішніх ризиків для банківського сектору сприяли розробці заходів підтримки банків з боку НБУ. Серед цих заходів – запровадження мораторію на скорочення мережі відділень державних банків під час війни; проєкт «POWER BANKING» для забезпечення неперервності фінансових послуг; розвиток державних програм підтримки кредитування; впровадження заходів для підтримки ліквідності банківської системи; регулюючі заходи для забезпечення стабільності на валютному ринку; впровадження проєкту з протидії кіберзлочинності та інші.

Проте, попри значну підтримку НБУ, вітчизняна банківська система залишається під впливом загроз, які можуть вагомо вплинути на ефективність банківської діяльності в умовах воєнного стану.

2.2 Аналіз кредитно-інвестиційної діяльності банків України

Використовуючи інформацію Національного банку України, визначимо вплив пандемії COVID-19 та військових дій на фінансову діяльність банків, зокрема на їх кредитно-інвестиційну сферу. Основні аспекти цієї сфери включають кредитну діяльність (тобто кредитний портфель банків) та інвестиційну діяльність (операції з цінними паперами та довгострокові інвестиції). Ми проведемо аналіз динаміки цих операцій і визначимо структуру кредитно-інвестиційної діяльності (див. табл. 2.3, рис. 2.4).

Таблиця 2.3 – Динаміка кредитно-інвестиційного портфеля банків України у 2018-2022 рр.

	2018	2019	2020	2021	2022	Тем приросту 2022/2018, %
Кредити корпоративному сектору	959 601	847 259	795 405	835 658	847 586	-11,67
Кредити фізичним особам (включно із ФОП)	202 202	214 252	208 383	256 291	224 260	10,91
Міжбанківські кредити, депозити (за виключенням коррахунків)	28 888	31 368	34 057	30 581	36 917	27,79
Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування	2 867	4 717	11 734	27 037	24 800	765,02
Всі кредити	1 193 558	1 097 595	1 049 579	1 149 567	1 133 563	-5,03
Цінні папери та інші фінансові інвестиції	517 679	564 674	819 719	861 246	1 075 304	107,72
КПІ	1 711 237	1 662 268	1 869 299	2 010 812	2 208 867	29,08
Загальні активи	1 935 188	1 982 628	2 210 647	2 358 982	2 716 883	40,39
коефіцієнт рівня кредитно-інвестиційного портфеля в загальних активах	88,43	83,84	84,56	85,24	81,30	-8,06

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Аналізуючи таблицю 2.3, можна зауважити, що протягом вивченого періоду обсяг кредитів та інвестиційних цінних паперів збільшився, що призвело до зростання активів банків. Більшість активів банків спрямовані у доходні активи у вигляді кредитів та інвестиційних цінних паперів, і це формує їхній кредитно-інвестиційний портфель. Частка цього портфеля у загальних активах коливається в межах 80-90% в період 2018-2022 рр. Тобто дані кредитно-інвестиційні портфелі банків можна віднести до ризикових. Це свідчить про те, що банки віддають перевагу більш ризикованим кредитним операціям перед менш ризиковими та змінюваними інвестиціями. Обмежений розвиток фондового ринку, високий рівень ризику інвестиційних операцій, а також нестабільність економічної та політичної ситуації стримують зростання обсягів інвестиційної діяльності.

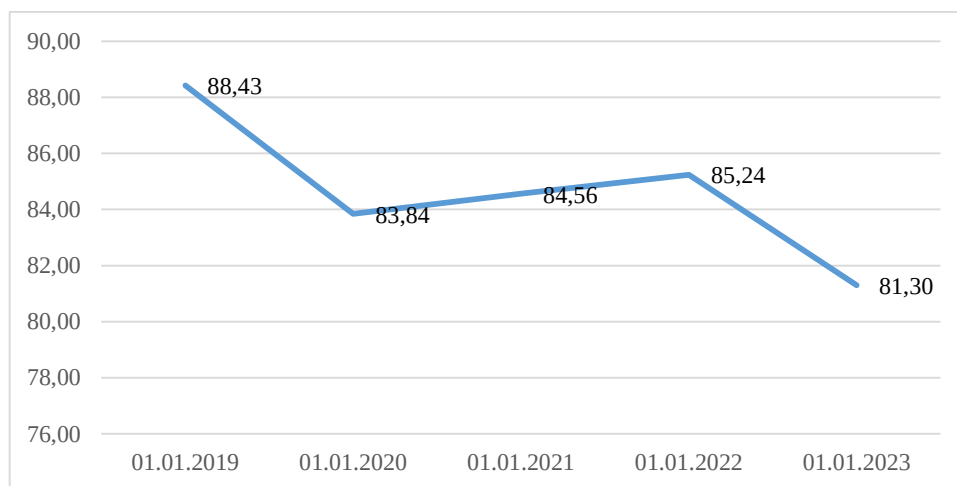

Рисунок 2.4 – Динаміка коефіцієнту рівня кредитно-інвестиційного портфеля в загальних активах

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Наслідки пандемії та введених карантинних заходів відчутні на банківському ринку у 2020 р. через зменшення розміру кредитного портфеля. Навіть при зниженні вартості кредитів попит на них знижувався як серед населення, так і бізнесу, що призвело до скорочення обсягів кредитного портфеля банків. Проте в 2021 р. ситуація покращилася, зокрема у другому кварталі, коли банківський сектор помітно прискорив кредитування. Дані тенденції також відбувалися і у 2022 році до початку військових дій. Але, якщо кредити для всіх категорій клієнтів зросли до довоєнного рівня, а кредити органам державної влади

та місцевого самоврядування у 2021-2022 роках зросли на 765,02%, то кредити корпоративному сектору значно зменшилися та становили 80,33% від рівня 2018 року.

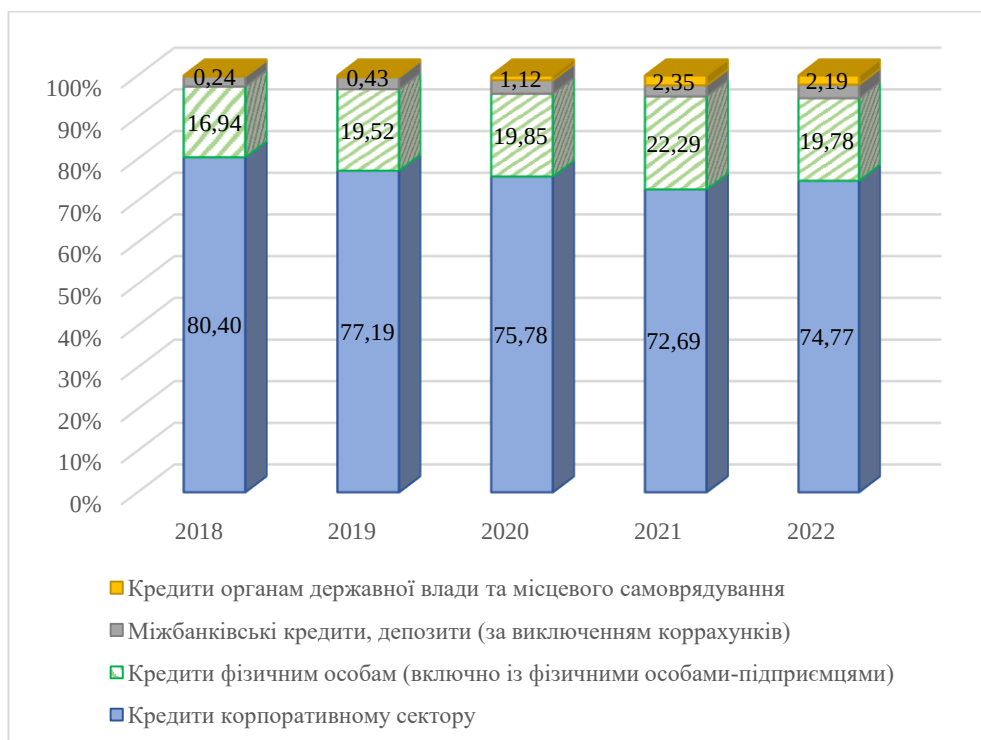

Рисунок 2.5 – Структура кредитного портфелю по банківській системі за 2018-2022 роки, %

Джерело: розроблено автором на основі [27]

З рис. 2.5 видно, що структура кредитів за банківською системою України за 2018-2022 роки характеризується наступними тенденціями.

У 2018 році частка кредитів, наданих корпоративному сектору, становила 80,40%, і поступово зменшувалася до 72,69% у 2021 році, після чого трошки зросла в 2022 році (74,77%). Загальний тренд вказує на зниження обсягу кредитів для корпоративного сектору протягом цього періоду.

Це пояснюється зменшенням обсягів усіх кредитів, які були надані банками у 2020 році, оскільки цей вид кредитів становив найбільший відсоток у загальній структурі протягом дослідженого періоду, а саме на рівні 75–80%. Навіть за даними на 01.01.2023 обсяги кредитів, що були надані суб'єктам господарювання, не досягли попереднього рівня до пандемії, але загальний обсяг кредитів зріс переважно завдяки збільшенню кількості кредитів, які були надані фізичним

особам. Це пояснюється збільшенням споживчих витрат, що породжує попит на кредити серед населення.

Згідно з інформацією Національного банку України, зростання обсягу кредитного портфеля банків було викликано активізацією кредитування у чотирьох галузях: оптової торгівлі, сільського господарства, харчової промисловості та будівництва. Зокрема, державна програма "Велике будівництво" (основним чинником було будівництво доріг) стала суттєвим стимулом для зростання обсягів кредитування у будівництві. У сегменті малого, мікро- та середнього бізнесу також відзначилося прискорене збільшення обсягів позик. Це можна пояснити тим, що у кредитуванні цього сегменту боргове навантаження є значно меншим, ніж у великих компаній, а також існує можливість диверсифікації портфеля за секторами та регіонами, що приваблює банки. Програма «Доступні кредити 5–7–9%» також виявилася чинником, який підтримував кредитування в цьому сегменті, забезпечивши близько 25% всіх нових гривневих позик.

Частка кредитів, наданих фізичним особам, включаючи фізичних осіб-підприємців, зросла з 16,94% у 2018 році до 22,29% у 2021 році, але потім знову зменшилася до 19,78% у 2022 році. Виділяється зростання попиту на кредити серед фізичних осіб та підприємців у період після 2018 року.

Частка міжбанківських кредитів та депозитів зростала з 2,42% у 2018 році до 3,26% у 2022 році. Можливо, збільшення цього показника вказує на активніше взаємодію між банками у фінансовому секторі.

Частка кредитів, наданих органам державної влади та місцевого самоврядування, зросла з 0,24% у 2018 році до 2,19% у 2022 році. Такий ріст може бути пов'язаний із збільшенням потреб у фінансуванні державних та місцевих проєктів.

Загальний тренд вказує на зменшення обсягу кредитів для корпоративного сектору та збільшення частки кредитів для фізичних осіб. Міжбанківські кредити та депозити показують невеликий, але стабільний ріст протягом років. Зростання кредитів органам державної влади та місцевого самоврядування свідчить про збільшення фінансової підтримки громадських проєктів.

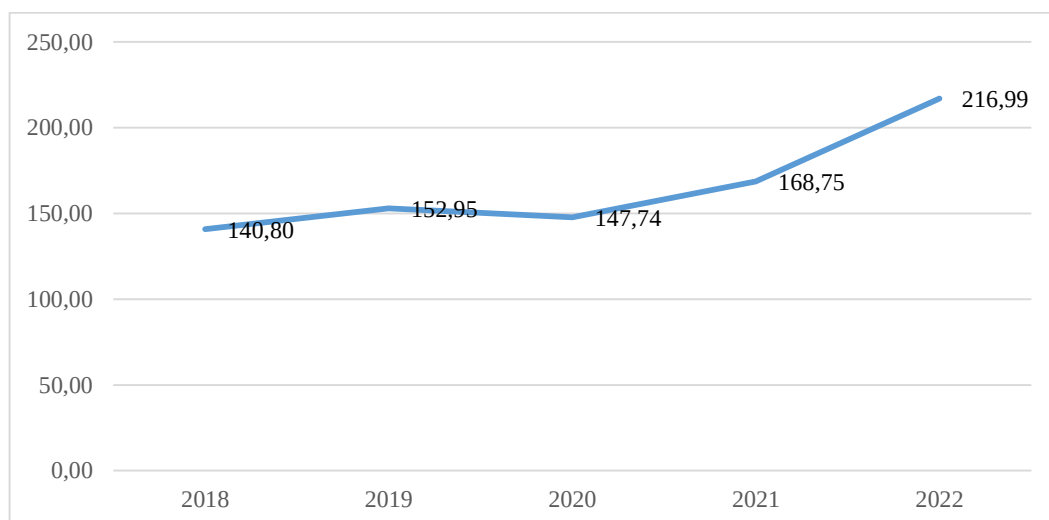

Рисунок 2.6 – Динаміка процентних доходів у період з 2018 по 2022 рр., млрд грн.

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Протягом 2018-2019 років процентні доходи збільшилися з 140,80 млрд грн до 152,95 млрд грн. Зростання було пов'язане зі збільшенням обсягу видачі кредитів, високих процентних ставок та покращенням кредитного портфеля банків.

2019-2020 роки відзначилися невеликим зменшенням процентних доходів з 152,95 млрд грн до 147,74 млрд грн. Причинами цього зменшення є падіння ставок та зміни в структурі кредитного портфеля внаслідок COVID-19.

2020-2021 роки знову відзначилися зростанням процентних доходів з 147,74 млрд грн до 168,75 млрд грн. У цьому випадку, банки виробили стратегічні зміни в управлінні кредитним портфелем або спостерігалось збільшення кредитної активності.

У 2021-2022 роках відбулося значуще зростання процентних доходів з 168,75 млрд грн до 216,99 млрд грн., що пов'язане зі збільшенням рівня кредитування, високих процентних ставок за програми «3-5-9».

Розглянемо динаміку інвестиційного портфелю банків протягом 2018-2022 років (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Динаміка інвестиційного портфелю банків за 2018-2022 роки,
млн грн

	2018	2019	2020	2021	2022	Тем приросту 2022/2018, %
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	480 615	539 466	791 373	829 887	1 022 658	112,78
з них: нерезиденти	908	10 386	14 487	5 935	27 865	2968,83
з них: ОВДП	407 443	367 060	588 307	605 244	532 704	30,74
з них: нараховані доходи до отримання	6 907	7 222	10 277	11 067	8 659	25,37
з них: дисконт/премія	-28 029	-26 104	-24 066	-23 959	-27 893	-0,49

Джерело: розроблено автором на основі [27]

За п'ятирічний період, загальні інвестиції у цінні папери та довгострокові інвестиції зросли з 480 615 млн грн у 2018 році до 1 022 658 млн грн у 2022 році, що представляє приріст на 112,78%.

Інвестиційний портфель банків показав стабільний зростання протягом періоду, особливо виділяється інтенсивне зростання у 2020 році та наступних роках. Загалом, можна зробити висновок, що банки активно розвивають свої інвестиційні портфелі та розширюють участь у ринках цінних паперів і довгострокових інвестицій.

Значення вкладень нерезидентів значно зросли, з 908 млн грн у 2018 році до 27 865 млн грн у 2022 році, що є вражаючим приростом на 2968,83%. Це може свідчити про зростання зацікавленості іноземних інвесторів в українському ринку та підвищення довіри до українських банків.

За період 2018-2022 років, вкладення в ОВДП зросли з 407 443 млн грн до 532 704 млн грн, що представляє зростання на 30,74%. Це свідчить про те, що банки проявляють інтерес до внутрішніх державних облігацій як стабільного та надійного інструменту інвестування.

Розглянемо структуру інвестиційного портфеля банківської системи на рис. 2.7.

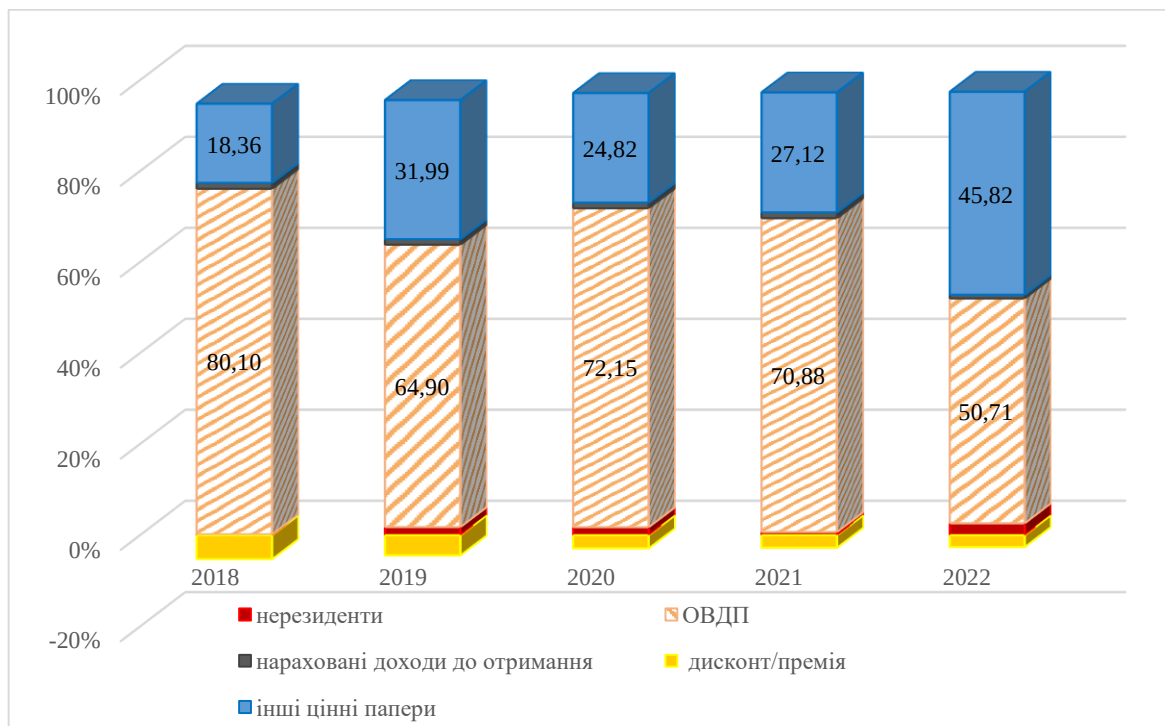

Рисунок 2.7 – Структура інвестиційного портфелю банків за 2018-2022 роки, у %

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Відповідно до даних, представлених на рис. 2.7, операції з облігаціями внутрішньої державної позики (ОВДП) становлять основну частку в інвестиційних операціях банків. З початку 2021 року можна відзначити тенденцію до зменшення обсягів ОВДП, які складають активи банків. Ця зміна може бути пов'язана з необхідністю, яку банки викликає дотримання коефіцієнта левериджу. Цей коефіцієнт відображає співвідношення капіталу першого рівня до загального обсягу активів та позабалансових зобов'язань банку, і, відмінно від нормативів достатності капіталу, не враховує ризики зваження активів. Таким чином, він дозволяє оцінити адекватність капіталу відносно тих активів, на які наразі немає вимог формувати капітал для покриття кредитних та ринкових ризиків, таких як гривневі ОВДП, які утримуються до їх погашення.

2.3 Оцінювання практики кредитно-інвестиційної діяльності АТ «Кредобанк»

Згідно з Рейтингом стійкості банків за підсумками другого кварталу 2023 року, наданим Міністерством фінансів, переважну більшість місць у топ-десятці посідають банки із закордонним капіталом, серед них – АТ «Кредобанк», який був обраний для подальшого аналізу.

Кредобанк є українським банком, який був заснований у 1990 році та має головний офіс у Львові. Він повністю належить найбільшому державному банку Польщі, РКО Bank Polski, і є найбільшою польською інвестицією в український банківський сектор. Станом на 1 січня 2020 року Кредобанк має 86 відділень, що охоплюють майже всі області України, за винятком Луганської та Донецької областей та території анексованої АР Крим.

Мережа відділень включає нові повнофункціональні підрозділи у містах Києві та Харкові. Крім того, банк продовжує процес передислокації окремих відділень для поліпшення їх зручності для клієнтів.

Головний банк виконує стратегічне управління, формуючи політику банку, включаючи стратегію, фінансове та операційне планування, розробку продуктів та послуг для клієнтів, впровадження нових технологій та управління ризиками.

Відділення, які є відокремленими підрозділами банку, здійснюють продаж банківських продуктів і послуг, забезпечуючи належну якість обслуговування клієнтів та ефективність діяльності. Банк також користується власною мережею банкоматів та терміналів самообслуговування, а також сучасними системами дистанційного обслуговування через Інтернет та телефон.

Проводячи кредитно-інвестиційну діяльність, банк формує свій кредитно-інвестиційний портфель, структура та обсяги якого постійно змінюються. У таблиці 2.5 представлено аналіз динаміки активів банку та частки окремих елементів активів у відсотках від загальної структури, що визначає певні тенденції в кредитно-інвестиційній діяльності АТ «Кредобанк».

Таблиця 2.5 – Динаміка кредитного портфеля АТ «Кредобанк» за 2018-2022

роки, тис. грн

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення 2022/2018	
						абс	Відн, %
Кредити юридичним особам	5859892	6573536	7669499	9111803	8432351	2572459	43,90
Кредити фізособам на автомобілі	2397813	2952955	2946302	3617917	2466604	68791	2,87
Кредити фізособам іпотечні	963718	1262629	1846526	2963369	2589231	1625513	168,67
Кредити фізособам інші	978552	1557486	1666190	1766079	1460080	481528	49,21
Резерви	575105	662523	846488	655226	2442664	1867559	324,73
Всього кредитів клієнтам	9624870	11684083	13282029	16803942	12505602	2880732	29,93

Джерело: розроблено автором на основі [34]

За даними таблиці 2.5 відзначимо, що кредитний портфель АТ «Кредобанк» за 2018-2022 роки зріс на 29,93%, або на 2880,732 млн грн. Цей зростання відбулося за рахунок всіх категорій кредитів, крім кредитів юридичним особам. Найбільше зростання зафіксовано у сегменті іпотечних кредитів для фізичних осіб, які збільшилися на 168,67%. Це пов'язано з підвищенням попиту на іпотеку в Україні в останні роки. Також значне зростання відбулося у сегменті кредитів фізичним особам на інші цілі, які збільшилися на 49,21%. Це пов'язано з покращенням економічної ситуації в Україні та зростанням доходів населення.

У сегменті кредитів юридичним особам зростання було меншим, ніж у інших сегментах. Це пов'язано з тим, що в 2020 році в Україні відбулося падіння економіки, внаслідок чого зменшився попит на кредити з боку підприємств.

Розглянемо далі структуру кредитного портфелю АТ «Кредобанк» на рис. 2.8. За даними рис. 2.8, структура кредитного портфеля АТ «Кредобанк» за 2018-2022 роки зазнала значних змін. Найбільше зменшилася частка кредитів юридичним особам, яка знизилася з 60,88% у 2018 році до 54,22% у 2022 році. Це пов'язано з тим, що в 2020 році в Україні відбулося падіння економіки, внаслідок

чого зменшився попит на кредити з боку підприємств. Водночас, частка кредитів фізичним особам на іпотеку зросла з 10,01% у 2018 році до 20,70% у 2022 році. Це пов'язано з підвищенням попиту на іпотеку в Україні в останні роки. Частка кредитів фізичним особам на інші цілі також зросла з 10,17% у 2018 році до 11,68% у 2022 році. Це пов'язано з покращенням економічної ситуації в Україні та зростанням доходів населення. Частка резервів, навпаки, зменшилася з -5,98% у 2018 році до -19,53% у 2022 році. Це пов'язано з тим, що банк збільшив обсяг резервів на випадок неплатежів за кредитами.

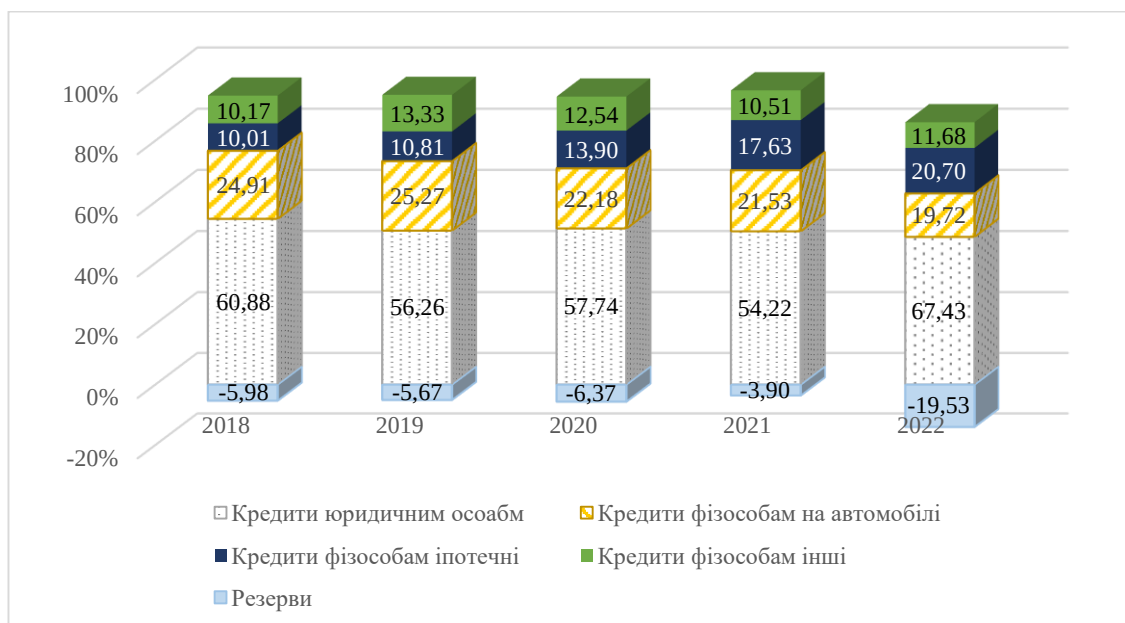

Рисунок 2.8 – Структура кредитного портфеля АТ «Кредобанк» за 2018-2022 роки, %

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Розглянемо динаміку кредитного портфелю АТ «Кредобанк» за галузями економіки в табл. 2.6.

За даними таблиці 2.6 з'ясовано, що динаміка кредитного портфеля АТ «Кредобанк» за галузями за 2018-2022 роки характеризується наступними тенденціями. Найбільше зростання відбулося в сегменті кредитування фізичних осіб, яке зросло на 50,13%. Це може бути пов'язано з підвищенням попиту на споживчі кредити в Україні в останні роки. Також значне зростання відбулося в сегменті кредитування підприємств у сфері нерухомості та будівництва, яке зросло

на 286,72%. Це пов'язано з пожвавленням ринку нерухомості в Україні в останні роки. У сегменті кредитування підприємств у сфері торгівлі зростання було меншим, ніж у інших сегментах, але все одно позитивним, і склало 46,68%. Це пов'язано з покращенням економічної ситуації в Україні та зростанням доходів населення. У інших сегментах кредитування зростання було незначним або негативним. Це пов'язано з тим, що в деяких галузях економіки України спостерігається спад.

Таблиця 2.6 – Динаміка кредитного портфеля АТ «Кредобанк» за галузями за 2018-2022 роки, тис. грн

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення 2022/2018	
						абс	Відн, %
Фізичні особи	4340083	5773070	6459018	8347365	6515915	2175832	50,13
Сільське господарство та харчова промисловість	2028513	2336827	2754998	3012248	2655850	627337	30,93
Торгівля	1579206	1680535	1992063	2368550	2316342	737136	46,68
Виробництво	1485731	1506057	1688213	1767355	1819284	333553	22,45
Інші послуги	404414	546690	612341	905447	904344	499930	123,62
Нерухомість та будівництво	122215	211943	274403	610539	472631	350416	286,72
Транспортна галузь	130568	153137	213690	313793	174851	44283	33,92
Гірничодобувна промисловість	17723	40805	56296	34766	29413	11690	65,96
Санаторії та курорти	6745	4220	4484	22019	17122	10377	153,85
Готелі	16051	1358	2644	3521	1603	-14448	-90,01
Спорт та послуги відпочинку	558	398	158	302	0	-558	-100,00
Фінансові послуги	11	212	0	0	0	-11	-100,00
Інше	68157	91354	70209	73263	40911	-27246	-39,98
Всього кредитів та авансів клієнтам	10199975	12346606	14128517	17459168	14948266	4748291	46,55

Джерело: розроблено автором на основі [34]

Розглянемо структуру кредитного портфелю АТ «Кредобанк» на рис. 2.9.

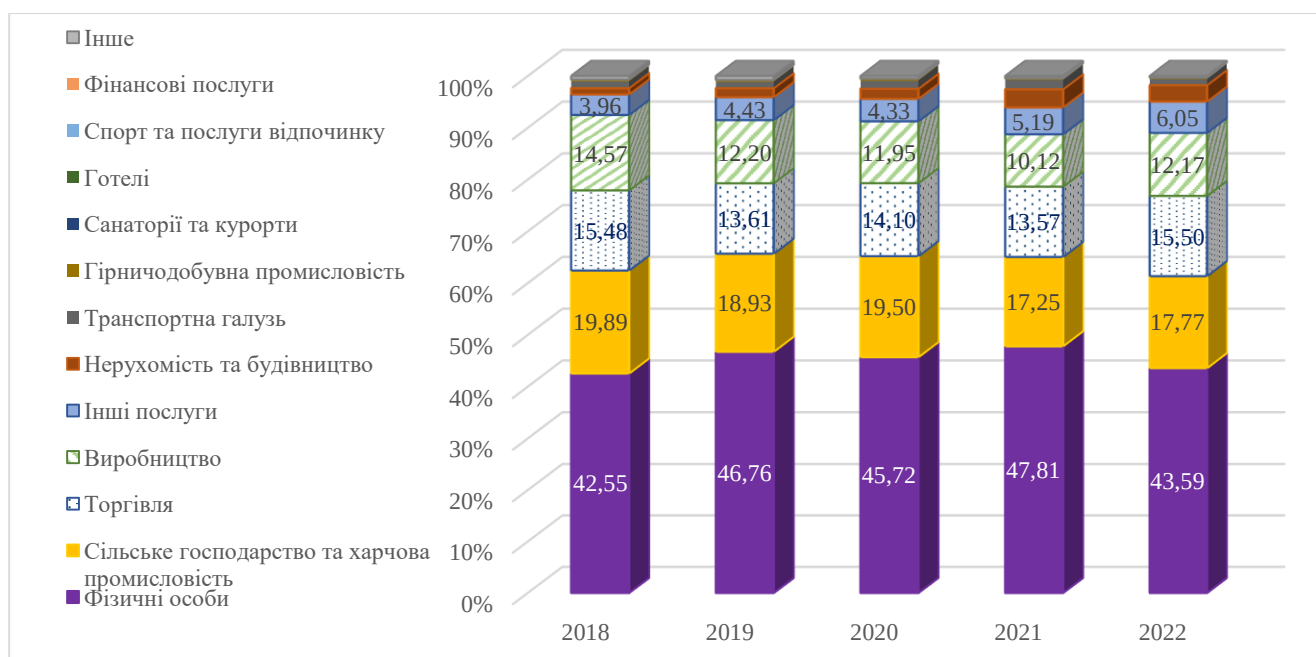

Рисунок 2.9 – Структура кредитного портфеля за галузями АТ «Кредобанк» за 2018-2022 роки, %

Джерело: розроблено автором на основі [34]

За даними рис. 2.9, структура кредитного портфеля АТ «Кредобанк» за 2018-2022 роки характеризується наступними тенденціями. Найбільшу частку у кредитному портфелі банку в усі роки займають кредити фізичним особам. У 2022 році їх частка становила 43,59%. Це пов'язано з тим, що банк орієнтується на цей сегмент. Частка кредитів підприємствам у сфері нерухомості та будівництва зростає. У 2022 році їх частка становила 3,16%. Це пов'язано з поживанням ринку нерухомості в Україні в останні роки. Частка кредитів підприємствам у сфері торгівлі та виробництва зменшується. У 2022 році їх частка становила 15,50%. Це пов'язано з тим, що в деяких галузях економіки України спостерігається спад.

Розглянемо інвестиційний портфель банку АТ «Кредобанк» у табл. 2.7.

За даними таблиці 2.7, інвестиційний портфель АТ «Кредобанк» за 2018-2022 роки характеризується наступними тенденціями. Найбільше зростання відбулося в сегменті інвестиційних цінних паперів, що оцінюються за амортизованою собівартістю, яке зросло на 536,18%. Це пов'язано з тим, що банк збільшив інвестиції в державні облігації України. У сегменті інвестиційних цінних паперів, що оцінюються за справедливою вартістю, зростання було меншим, але

все одно позитивним, і склало 15,40%. Це пов'язано зі зростанням цін на державні облигації України. У сегменті інвестиційних цінних паперів, що оцінюються за амортизованою собівартістю, частка державних облигацій України зменшилася з 97,54% у 2018 році до 0% у 2022 році. Це пов'язано з тим, що банк продав усі державні облигації України.

Таблиця 2.7 – Динаміка інвестиційного портфеля АТ «Кредобанк» за 2018-2022 роки, тис. грн

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення 2022/2018	
						абс	Відн, %
<i>Інвестиційні цінні папери, що оцінюються за справедливою вартістю</i>	2892620	2716759	5897536	7814347	3337982	445362	15,40
Державні облигації України	2892610	2716749	5897526	7814337	3337972	445362	15,40
Акції компаній	10	10	10	10	10	0	0,00
<i>Інвестиційні цінні папери, що оцінюються за амортизованою собівартістю</i>	890664	385485	290847	0	5666192	4775528	536,18
Державні облигації України	913738	362224	290847			-913738	-100,00
Облигації компаній	23261	23261	0			-23261	-100,00
Боргові державні цінні папери інших країн					5666266		
Резерв під очікувані кредитні збитки	-46335	-29664	-1154		-74	46261	-99,84
Всього інвестиції в цінні папери	3783284	3102244	6188383	7814347	9004174	5220890	138,00

Джерело: розроблено автором на основі [34]

У сегменті інвестиційних цінних паперів, що оцінюються за справедливою вартістю, частка державних облигацій України залишилась без змін - 99,9%. Це пов'язано з тим, що банк не купував інші інвестиційні цінні папери.

Розглянемо кредитно-інвестиційний портфель банку у табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Динаміка кредитно-інвестиційного портфеля АТ «Кредобанк» за 2018-2022 роки, тис. грн

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення 2022/2018	
						абс	Відн, %
Кредити та аванси клієнтам	9624870	11684083	13282029	16803942	12505602	2880732	29,93
Інвестиції у цінні папери	3783284	3102244	6188383	7814347	9004174	5220890	138,00
Кредитно-інвестиційний портфель	13408154	14786327	19470412	24618289	21509776	8101622	60,42

Джерело: розроблено автором на основі [34]

Згідно з інформацією в таблиці 2.8, обсяг цінних паперів у кредитно-інвестиційному портфелі банку збільшився на понад 8101,622 млн. грн, переважно через збільшення обсягів цінних паперів, оцінених за амортизаційною вартістю. Портфель цінних паперів АТ «Кредобанк» поділяється на дві категорії: ті, що оцінюються за справедливою вартістю, та ті, що оцінюються за амортизаційною вартістю. Перша група становить на 31.12.22 37,07% від загального обсягу портфеля, переважно завдяки облігаціям внутрішніх державних позик. Друга група також включає облігації внутрішніх державних позик, проте їх обсяг протягом останнього року скоротився на 100%.

Більшість активів комерційного банку скерована у доходні активи у вигляді кредитів та інвестиційних цінних паперів, що формує його кредитно-інвестиційний портфель, частка якого коливається в межах 55-80%. У цьому портфелі кредитні операції займають все більший обсяг (28,22% у 2018 році та 41,86% у 2022 році). Банк віддає перевагу менш ризикованим кредитам порівняно з ризикованими та змінними інвестиціями, що є загальною тенденцією для банків із закордонним капіталом.

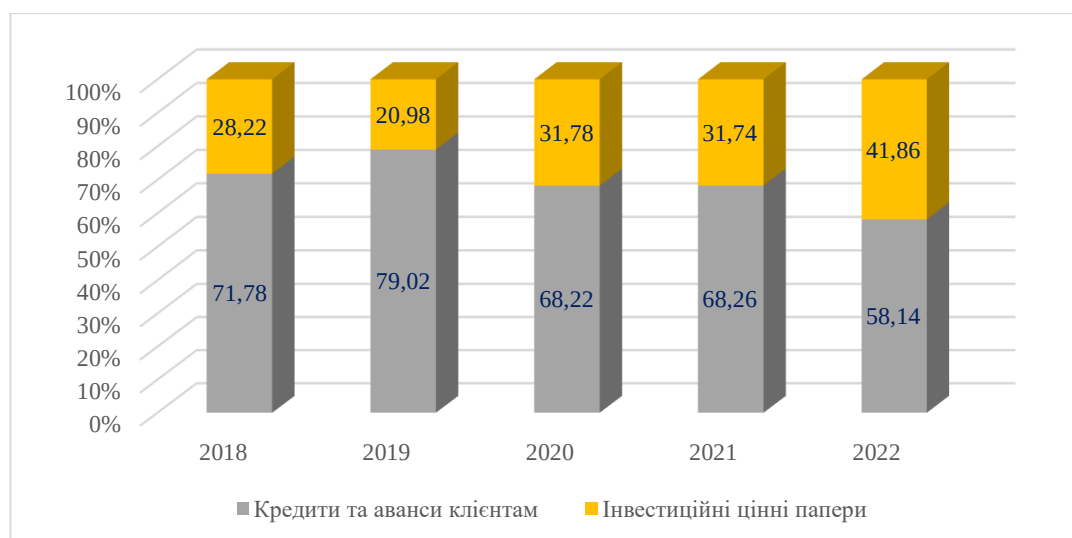

Рисунок 2.10 – Структура кредитно-інвестиційного портфеля АТ «Кредобанк» за 2018-2022 роки, %

Джерело: розроблено автором на основі [34]

Розрахований коефіцієнт рівня кредитно-інвестиційного портфеля у загальних активах АТ «Кредобанк» наведений у табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Динаміка коефіцієнту рівня кредитно-інвестиційного портфеля у загальних активах АТ «Кредобанк» за 2018-2022 роки, тис грн.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення 2022/2018	
						абс	Відн, %
Кредитно-інвестиційний портфель	13408154	14786327	19470412	24618289	21509776	8101622	60,42
Загальні активи	16771850	19135777	25228130	33221584	38970507	22198657	132,36
Коефіцієнт рівня кредитно-інвестиційного портфеля у загальних активах	79,94	77,27	77,18	74,10	55,20	-24,75	-30,96
Характеристика кредитно-інвестиційної діяльності	ризикова	ризикова	ризикова	активна	пасивна		

Джерело: розроблено автором на основі [34]

З наданих розрахунків видно, що протягом періоду 2018-2020 кредитно-інвестиційна діяльність банку має ризикований характер. Проте коефіцієнт

відношення кредитно-інвестиційного портфеля до загальних активів банку зменшується кожен рік, з 79,94 у 2018 році до 77,18 у 2020 році, що свідчить про цю тенденцію. У 2021 році банк проводим активну політику, а вже с 2022 році пасивну кредитно-інвестиційну політику.

АТ «Кредобанк» як банк із закордонним капіталом має довіру клієнтів, які розміщують вільні кошти на депозитні рахунки, що створює ресурсну базу для кредитно-інвестиційної діяльності. Кредитно-інвестиційний портфель АТ «Кредобанк» на 60% складається з кредитів та на 40% – з інвестицій, причому частка останніх збільшується щороку. Структура кредитних угод розподіляється майже порівну між юридичними та фізичними особами. Щодо цінних паперів, то вони переважно складаються з дохідних та малоризикових ОВДП, аналогічно іншим банкам АТ "Кредобанк" вживає всі можливі заходи для попередження та мінімізації кредитно-інвестиційних ризиків та відповідності економічним нормативам НБУ.

Проведене дослідження кредитно-інвестиційного портфелю АТ «Кредобанк» за 2018-2022 роки показало, що його структура та обсяг змінювалися щорічно. Найвагомішу частку у структурі кредитно-інвестиційного портфеля складають кредити, видані юридичним особам. Тривало визначити чітку тенденцію для окремих складових кредитно-інвестиційного портфеля через коливання їх обсягів протягом розглянутого періоду, однак загальна динаміка кредитно-інвестиційного портфеля АТ «Кредобанк» за 2018-2022 є позитивною. Таким чином, необхідно провести оцінку кредитно-інвестиційної діяльності для мінімізації існуючих ризиків та покращення стану кредитно-інвестиційного портфеля банку.

Висновок по Розділу 2

1. Під час дослідження функціонування банківського сектору України виявлено, що стійкість системи ґрунтується на значному розширенні обсягів

банківської діяльності протягом 2021 року. Збільшення кредитного та депозитного портфелю, інвестицій та операцій з цінними паперами призвело до значних фінансових успіхів та високої рентабельності порівняно із попередніми роками. Отримані позитивні результати створили фінансову стійкість для подальшого розвитку банківського бізнесу, адаптації бізнес-моделей до умов воєнного часу та підтримки Національного банку України.

2. Під час аналізу кредитно-інвестиційної діяльності банків виявлено загальний тренд на зменшення обсягу корпоративних кредитів та збільшення частки кредитів для фізичних осіб. Міжбанківські кредити та депозити показали стабільний ріст протягом 2018-2022 років. Збільшення кредитів для органів влади свідчить про збільшення фінансової підтримки громадських проєктів. Аналіз інвестиційної активності банків показав, що основна увага приділялася спекулятивним операціям, зокрема облігаціям внутрішньої державної позики (ОВДП), з недостатнім акцентом на реальний сектор економіки.

3. На основі дослідження кредитно-інвестиційної діяльності АТ «Кредобанк» було визначено, що кредитно-інвестиційний портфель АТ «Кредобанк» має наступну структуру: кредити становлять 60% портфеля, причому частка інвестицій щороку збільшується, структура кредитних угод розподіляється майже порівну між юридичними та фізичними особами, цінні папери переважно складаються з дохідних та малоризикових ОВДП. Дослідження кредитно-інвестиційного портфелю АТ «Кредобанк» за 2018-2022 роки показало, що його структура та обсяг змінювалися щорічно. Найбільшу частку у структурі кредитно-інвестиційного портфеля складають кредити, видані юридичним особам. Не вдалося виявити чітку тенденцію для окремих складових кредитно-інвестиційного портфеля через коливання їх обсягів протягом розглянутого періоду, однак загальна динаміка кредитно-інвестиційного портфеля АТ «Кредобанк» за 2018-2022 є позитивною.

РОЗДІЛ 3

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО АКТИВІЗАЦІЇ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ

3.1 Світова практика подолання наслідків кризи шляхом розширення кредитно-інвестиційної діяльності банків

Війна та кризові явища здійснюють значний негативний вплив на економіку країни, в тому числі на її фінансову систему. У таких умовах банки відіграють важливу роль у подоланні наслідків кризи. Вони можуть це робити, розширюючи свою кредитно-інвестиційну діяльність.

Наведемо актуальні приклади розширення кредитно-інвестиційної діяльності банків у період кризи, яка була пов'язана з COVID-19.

Європейський центральний банк (ЄЦБ або The European Central Bank) у березні 2020 року прийняв Програму надзвичайних закупівель в умовах пандемії (PEPP), яка розширює діючу Програму кількісного пом'якшення (QE). PEPP спрямована на придбання приватних активів та державних цінних паперів з метою протидії серйозним ризикам трансмісійного механізму грошово-кредитної політики та негативним тенденціям розвитку зони євро, що виникли через спалах та ескалацію поширення коронавірусу. Водночас ЄЦБ залишив основну ставку рефінансування на рівні 0,0% та утримав ставку за своїми депозитами овернайт на рівні – 0,5% [61].

Глобальна економічна криза 2008 року змусила Федеральну резервну систему США (ФРС) запустити програму кількісного пом'якшення (Quantitative easing, QE) з метою уникнення «пастки ліквідності», яка виникає при досягненні нульової величини облікової ставки. З 2006 року фінансовий регулятор систематично впроваджував м'яку грошово-кредитну політику протягом останніх двох років. Криза на ринку іпотеки змусила ФРС різко знизити ставку для

підтримки фінансових ринків. Однак стимулу виявилося недостатньо, і ФРС запустила QE – викуп тривалих іпотечних та державних облігацій без прив'язки до процентної ставки, буквально «залиття» економіки зайвою ліквідністю. Фінансовий регулятор сподівався, що зростання ВВП перевершить зростання грошового обігу, тим самим підвищивши інфляцію до рівня 2-2,5%. У випадку більшого інфляційного зростання ФРС розраховувала перейти до затягування грошово-кредитної політики, піднявши облікову ставку.

Перший раунд QE1 розпочався в кризовому 2008 році і завершився в 2010 році. Інфляція зросла до 2,6%, але після скасування кількісного пом'якшення впала до одного відсотка, тому ФРС вирішила запустити QE2 у листопаді того ж року.

Другий цикл QE завершився в червні 2011 року, коли ФРС вдалося «підняти» інфляцію до 3,6%. Залишившись без стимулів, економіка США знову опустилася нижче цільового рівня 2%, що не дозволяло почати підвищення облікової ставки ФРС. У вересні 2012 року фінансовий регулятор повернувся до інструменту QE, вже не встановлюючи термінів.

Третій цикл не призвів до зростання інфляції, але суттєво розігнав баланс ФРС, яка викупувала і утримувала на рахунках тривалі державні облігації. Інфляція в 2014 році повернулася до нульового рівня, тобто три цикли кількісного пом'якшення не змогли «перетравити» американську економіку. У жовтні 2014 року ФРС вирішила не лише відмовитися від QE, але й вперше в історії економіки запустити програму кількісного стягнення (QT). Знову повернутися до викупу облігацій фінансового регулятора змусила економічна криза 2020 року, ускладнена наслідками масового зараження Covid-19. Розповсюдження коронавірусу повітрянокрапельним шляхом змусило ввести локдауни, позбавивши бізнес і населення доходів. QE4 було надзвичайно великомасштабним zalиванням ліквідності, порушивши головне правило функціонування цього інструменту. Ринок отримав 1,5 трлн доларів через операції РЕПО, і 750 млрд доларів пішло на викуп облігацій. Для порівняння варто зазначити сумарну цифру перших трьох QE, яка дорівнює 1,2 трлн доларів. Економіка США ніяк не могла б своїм ростом «засмакувати» збільшення емісії, бізнес страждав від локдаунів і не міг ефективно

освоїти отримані гроші у вигляді кредитів, як це робилося раніше. В результаті стався гігантський інфляційний стрибок, описаний в багатьох підручниках економіки, що досліджують побічні ефекти QE.

Четвертий, «коронавірусний» цикл QE розгонив баланс ФРС до рівня 8,8 трлн доларів на початок січня 2021 року. Зайві грошові кошти, випущені (практично «надруковані») за рахунок викупу облігацій, становлять 36% ВВП країни, ріст якого не покриває такий розмір вільної грошової маси. Баланс ФРС продовжив зростати на 60 млрд доларів у січні і 30 млрд доларів у лютому, і навіть при зупинці QE у березні економіка США не встигне розгойдатися, що призведе до виходу на двозначний відсотковий ріст інфляції, який загрожує падінням споживчого попиту, доходів і стагнації економіки.

Рисунок 3.1 – Ставка ФРС США, %

Джерело: розроблено автором на основі [64]

Несподіваний характер та безпрецедентні виклики, що виникли у 2020 році через пандемію COVID-19, вимагали вжиття надзвичайних заходів з боку монетарних та фінансових регуляторів. Загалом ці заходи спрямовані на підтримку сукупного попиту, ділової активності та запобігання небажаним банкрутствам, включаючи як приватних осіб, так і юридичних осіб, включаючи фінансові установи. Для центробанків це завдання пов'язане із забезпеченням стійкості

фінансових ринків, розширенням кредитної пропозиції та запобіганням небажаним інфляційним процесам.

Вже у березні 2020 року більшість центробанків країн ОЕСР заявила про зниження резервних ставок. Це призвело до того, що ставки Європейського центрального банку, Федеральної резервної системи США, центральних банків Англії, Норвегії, Австралії, Канади та Ізраїлю опинилися в діапазоні 0-0,25%. Центробанки країн Центрально-Східної Європи також знизили свої ставки. Додатково до зниження ставок розглядалася і можливість кількісного пом'якшення. Наприклад, Європейський центральний банк розширив програму викупу активів APP та запустив спеціальну програму викупу активів під час пандемії (PEPP).

Під час саміту G-20 були оголошені плани здійснення вливань у світову економіку на суму \$5 трлн. Це включало розширення програм викупу активів та інші заходи. Загалом, за даними компанії McKinsey, уряди 54 країн планують виділити на підтримку своїх економік понад \$10 трлн. Така тенденція обумовлена великою роллю фінансового сектору та необхідністю подолання кризових ситуацій. Однак розподіл цих коштів може викликати певні виклики та питання, такі як доведення емітованих коштів до цільових сегментів, можливість помірної інфляції, вплив на структурно-функціональні параметри фінансових ринків та можливе збільшення нерівності на національному та міжнародному рівнях [61].

Однією з типових наслідків попередньої стратегії кількісного пом'якшення є зниження доходності фінансових активів у зв'язку із збільшенням грошової маси. Внаслідок порушення трансмісійних механізмів та обмеження доступу до ресурсів на фондових ринках, доходність фінансових активів виявилася від'ємною. Якщо на початку 2015 року таких активів практично не існувало, то до кінця 2019 року понад 17 трлн. доларів вже перебували під впливом від'ємних відсоткових ставок.

З урахуванням цієї властивості є малоймовірним, що нове зниження відсоткових ставок та додаткові обсяги емісії призведуть до помітного зростання ділової активності, а не лише до розширення фінансових спекуляцій з акціями та корпоративними бондами високого ризику.

Міжнародні потоки капіталу відзначаються підвищеною волатильністю та створюють серйозні загрози фінансовій стійкості розвиваючихся економік. Протягом перших трьох кварталів 2020 року відзначалося скорочення припливу та прискорення відтоку іноземного капіталу з ринків розвиваючихся економік, що викликало девальваційний тиск на національні валюти кількох країн. Проте у четвертому кварталі відбулося збільшення припливу капіталу, і в листопаді до ринків розвиваючихся економік потрапило \$76,5 млрд., що перевищило попередній максимум, зафіксований у першому кварталі 2013 року. Така волатильність підкреслює потенційні ризики, пов'язані з неконтрольованими потоками капіталу для економік із відносно менш розвинутими фінансовими ринками.

Розширення кредитно-інвестиційної діяльності банків допомагає підприємствам та домогосподарствам отримати доступ до фінансових ресурсів, які необхідні для відновлення їхньої діяльності.

В умовах військових дій доцільно розглянути створення в Японії наприкінці 1940-х рр. системи основних банків. Даний процес був тісно пов'язаний з діяльністю американської окупаційної влади і фактично став вирішальним питанням у дискусіях про шляхи реформування японської економіки. Ухвалений вектор розвитку надовго визначив долю японської фінансової системи.

Причини, які дозволили японським банкам зберегти та навіть посилити свої позиції протягом періоду американської окупації (1945–1952 рр.), були різноманітні. Наявність системи взаємопов'язаних факторів, розгляд яких окремо не може повністю пояснити складні інституційні зміни, є ключовою. Традиційна аргументація, яка пояснює збереження банківської системи Японії і небажанням японських та окупаційних влад реформувати її, не є вичерпною, оскільки численні офіційні документи і розпорядження висували завдання радикальної реформи японської банківської системи.

Американська влада завжди висловлювала своє намагання піддати всі ключові галузі японського бізнесу, включаючи банківський сектор, демонополізації, проте існували обставини, які ускладнювали цей процес.

По-перше, японські представники бізнесу та економічної політики володіли непримиренною, але не конфронтуючою позицією. Навіть за умов окупації та обов'язку виконувати розпорядження американського штабу, японські влади знаходили можливості для впливу на переговорний процес та реалізації вимог американців. Хоча маневрення було обмеженим, японцям вдалося впливати на плани окупаційної адміністрації, використовуючи свою об'єктивну перевагу управління власною країною. Важливу роль у цьому відігравали стійкість та згуртованість японського суспільства, яке, незважаючи на формальні зміни, зберігало невидимі зв'язки та неформальні відносини, що дозволяло йому захистити себе від деструктивних проявів та розпаду.

По-друге, японське суспільство виявило високу готовність до необхідних радикальних реформ і мудро використовувало наміри американських радників, ефективно демонструючи традиційні для японців здібності до успішного використання зарубіжного досвіду та його адаптації до власних умов.

На групу професійних економістів із США, відома як комісія Едвардса (1946 р.), була покладена відповідальність за розробку програми дій щодо фінансової системи. Комісія виявила настороженість щодо надто високої концентрації банківського капіталу у чотирьох найбільших дзайбацу, визначивши потребу в діях щодо демонополізації банківського сектору японської економіки. Метою було збільшити кількість кредитних інститутів і забезпечити більший доступ всіх економічних агентів, не обмежуючи лише дзайбацу, до джерел фінансування. Однак у доповіді не було конкретного плану реформування банківського сектору, і ця загальна невизначеність стала перешкодою для здійснення реальних інституційних змін, принаймні в найближчий час після роботи комісії.

Те, що банківська система Японії успішно уникнула значущих турбулентностей, переважно зумовлено особистими поглядами та переконаннями американських радників. У Сполучених Штатах комерційним банкам було заборонено мати промислові або торгові філії, що призвело до відокремлення банківського сектору від індустрії та комерції для американських спеціалістів окупаційного штабу. Ці погляди закладено в основу історичних інституційних

рішень, хоча вони не завжди збігалися з японською практикою використання банків у сімейних холдингах. Питання реформування банківської сфери розглядалися окремо, і загальні вимоги та вказівки програм демонополізації не автоматично застосовувалися до фінансового сектору.

На підставі рекомендацій комісії Едвардса складено перелік концернів, які підлягали санкціям. Згідно з постановою № 567 від 25 листопада 1946 року, ці концерни позбавлялися всіх своїх пакетів акцій, їхнім дочірнім фірмам пропонувалося позбавитися нещодавно придбаних акцій, а співробітникам концернів заборонялося обіймати одночасно посади в суміжних структурах. Постанову, яка передбачала санкції проти 100 найбільших німецьких концернів, називали Постановою № 567. Вона була прийнята Антигітлерівською коаліцією 25 листопада 1946 року. Ця постанова була одним з заходів, які проводилися союзниками після Другої світової війни для демонтажу німецької військової промисловості і запобігання відродженню гітлеризму [62].

Ці заходи означали відносно м'які кадрові обмеження та зміну структури власників акцій. Вони були спрямовані проти обмеження вільної конкуренції монополізму та системи особистих зв'язків, і для багатьох організацій це становило лише початок процесу демонополізації. Участь у цих програмах для банків не була надто обтяжливою, оскільки вони були відокремлені від фактичної деконцентрації. Оцінити важливість цих тонких деталей нових правил можна лише у порівнянні з тим, що траплялося з іншими членами дзайбацу, які, серед іншого, зазнали складного поділу на безліч компонентів. Банкам вдалося уникнути цього сценарію завдяки їх виділенню в спеціальну групу відповідно до постанови № 567.

Під впливом звіту комісії Едвардса штаб окупаційних військ, в рамках програми демілітаризації фінансової системи Японії, намагався забезпечити функціонування достатньо ліберальної фінансової системи в країні. Зокрема, інструкція SCAPIN 863 від 5 квітня 1946 року, окрім того, що вона скасувала систему усталених зв'язків комерційних банків з військово-промисловими підприємствами, одночасно припинила і державний контроль над приватним

кредитом. Це рішення було суттєвою зміною, яка радикально змінювала практику, що існувала в попередні періоди війни та перед введенням в дію цих заходів.

Створення вільної банківської системи та надання банкам права надавати кредити за їхнім власним розсудом було визнано як необхідна умова демократизації економічного життя Японії [63, с. 33]. Однак подібне рішення не враховувало всіх інституційних умов, в яких доводилося працювати комерційним банкам Японії. Зазвичай вони були включені до складу груп дзайбацу і були зобов'язані видавати кредити членам холдингу за обов'язковим порядком, тобто без можливості самостійно оцінювати перспективи проєктів та пов'язані ризики. Ця відданість групі перешкоджала застосуванню основних принципів вільної ринкової економіки та заважала досягненню цілей, які ставив перед собою американський окупаційний авторитет.

Окрім того, наявність міцних та тривалих зв'язків між банками та підприємствами була однією з причин, які виправдовували продовження кредитування старих клієнтів, становище яких було добре відоме банкам. Фінансова труднощі підприємств часто перешкоджала їм демонструвати ідеальні фінансові результати, але наявність певних проблем не завжди була достатнім підставою для відмови у кредитах або призведення до процедури банкрутства. Це було виправдано лише у випадку, якщо компанії мали потенційну життєздатність, реальні бізнес-проєкти та кваліфікований менеджмент. Як відзначав М. Аокі: «Строгий порівняльний інституційний аналіз свідчить про те, що при дуже низькій прибутковості підприємства, визнання банком невеликих збитків за кредитами підприємства порівняно з їхньою негайною ліквідацією може бути обґрунтованим рішенням з точки зору міркувань ефективності, хоча підприємства повинні активно працювати над покращенням своєї діяльності для боротьби з ризиками, пов'язаними зі суб'єктивністю інсайдерів» [57].

Проте, щоб подолати негативні наслідки надто лояльного фінансування штабу окупаційних військ та японського уряду, необхідно було переглянути прийняте рішення і знову впровадити заходи державного регулювання у сфері кредитування. Це було зроблено з метою боротьби з інфляцією та сприяння більш

ефективному використанню фінансових ресурсів для стимулювання виробництва. Цікаво, що в цьому питанні позиції представників американського штабу збіглися з інтересами японської бюрократії, яка бажала відновити свої повноваження та контроль над приватним фінансовим сектором, а також зміцнити свої права у розподілі фінансових ресурсів та визначенні конкретних напрямків інвестицій у реальний сектор японської економіки.

Таким чином, 1 березня 1947 року, зі схваленням окупаційних влад, відповідно до концепції міністра фінансів Японії Т. Ісібасі щодо пріоритетного розвитку ключових галузей економіки шляхом концентрації ресурсів, Міністерство фінансів Японії видало нові інструкції фінансовим установам щодо кредитування. Ці інструкції відновлювали суворий бюрократичний контроль у сфері приватного кредитування. Промислові галузі були поділені на три групи відповідно до їх важливості для загального відновлення економіки. Доступ до кредитів приватних банків залежав від того, до якої групи належало конкретне виробництво. Пріоритет отримали базові галузі, такі як виробництво сталі, добрив та видобуток вугілля, тоді як менш важливі сектори мали обмежений доступ до кредитів.

Така інституційна зміна фактично означала повернення до умов системи 1940 року. У 1937 році вже приймався закон про тимчасове використання грошових фондів, що надавав державі право регулювати напрями кредитування, здійснюваного приватними комерційними банками.

У 1940 році цей закон був розширений інструкціями для банків та інших фінансових установ щодо розміщення грошових фондів, які базувалися на законі 1938 року про національну мобілізацію. Усі ці законодавчі норми, разом із численними неофіційними заходами впливу, утворювали стійку інституційну систему. Така система відзначалася активною участю держави у економічних процесах, монополізацією економіки, пріоритетним розвитком великих виробництв військово-промислового комплексу та націленістю на швидку реалізацію поставлених завдань через концентрацію значних ресурсів як держави, так і приватного сектору [62, с. 100].

Центральним елементом існуючої мобілізаційної системи була концентрація коштів для фінансування державних проєктів. Ця система залишалася ринковою та капіталістичною, адже без відповідного фінансування досягнення запланованих результатів було неможливо. Очевидно, що банки грали ключову роль в цьому контексті, і вже тоді навколо них формувалися виробничі ланцюги та субпідрядні піраміди. Після війни ці структури утворили стійкі фінансово-промислові групи, відомі як кейрецу. За словами К. Ікео, освіта кейрецу, непов'язана з дзайбацу, була результатом синдикування кредитів під час воєнного періоду. Це об'єднувало та пов'язувало різні фінансові інститути, зміцнюючи їхню взаємозалежність та розвиваючи партнерство між ними.

З іншого боку, зв'язок окремих банків з певними промисловими підприємствами, який виник внаслідок обов'язкових заходів щодо фінансування військового виробництва, сприяв установленню тісних зв'язків та активній взаємодії між ними. Фінансування підприємств військово-промислового комплексу комерційними банками під час війни суттєво вплинуло на їхнє керівництво та заклали основи серйозного контролю над управлінням корпораціями.

Завершення дискусій щодо майбутньої долі японських банків призвело до позитивних наслідків для економіки країни. Суттєво вирішивши питання, було прийнято остаточне рішення на користь розвитку Японії за старою системою 1940 року. Це передбачало використання механізмів концентрації економічної потужності, можливостей державного регулювання та управління макроекономічними процесами. Така стратегія сприяла швидкому наздоганяючому розвитку японської економіки шляхом використання загальнонаціональних планів, вивчення передового досвіду країн у галузі технологій та організації, а також комбінуванню всіх ефективних методів господарювання незалежно від їхньої ідеологічної приналежності. Активне втручання держави в економіку, за словами С. Цуру, призвело до використання моделі змішаної економіки, яка виявилася відповіддю Японії на виклики після війни [62, с. 101].

Японські банки залишилися потужними фінансовими центрами, а на їхній розвиток було зроблено акцент у новій економічній структурі. Держава активно

сприяла кредитній експансії комерційних банків, створюючи спеціальні умови для надання їм пріоритетного становища. Значний внесок у цей процес внесла американська сторона, знаходячи оптимальний варіант реформування фінансової сфери Японії, який не лише не руйнував ефективну банківську систему, а й трансформував її відповідно до планів фінансової демілітаризації. Цей процес був результатом активного державного втручання, а не впливу вільних ринкових сил.

Світова практика подолання наслідків війн та кризових явищ шляхом розширення кредитно-інвестиційної діяльності банків демонструє, що банки можуть відігравати ключову роль у відновленні економік та стабілізації ситуації в посткризових періодах.

3.2 Перспективи кредитно-інвестиційної діяльності банків у поствоєнний період для України

Відомо, що будь-яка економіка може існувати, коли вона має можливість отримувати ресурси, а ключовим серед них є гроші. В умовах війни, коли виробництво майже на місяць припинилося, і лише зараз, наприкінці квітня, розпочинає повноцінно відновлювати свою роботу, грошові потоки з економічних ресурсів можуть надходити з зовнішніх джерел у вигляді грантів, пільгового кредитування та адресної спонсорської допомоги, або шляхом використання економічного механізму, відомого як інвестування. Ми вважаємо, що саме інвестування має стати основним джерелом для України, яке вирівняє грошові потоки і сприятиме нормальному функціонуванню основних секторів її економіки.

З початком повномасштабної війни Росії проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, в Україні були введені тимчасові зміни до законодавства, що стосувалися як функціонування банківської системи, так і інвестування. Завдяки своєчасним діям Національного банку України (далі – НБУ) та тому, що вітчизняні банки постійно функціонували в кризовому та післякризовому середовищі, вони

досягли високого рівня капіталізації, що дозволило банківській системі стабільно функціонувати в перші тижні війни, зберігаючи при цьому ліквідність та платоспроможність.

Щодо обмежень в інвестиційній діяльності, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) 24 лютого 2022 року затвердила Рішення №13620, яке, по суті, призупиняє всі торги на фондових біржах до завершення воєнного стану в країні. Винятком є «операції, які необхідні для здійснення Національним банком монетарної та грошово-кредитної політики та Міністерством фінансів операцій з обслуговування державного боргу». Іншими словами, частина інвестиційної діяльності банків припинилася. Однак, оскільки торгівля облігаціями внутрішніх державних позик (ОВДП) входить до другого пункту виключення з постанови, банки України все ще займаються інвестиційною діяльністю, принаймні ті, які є першовиробниками ОВДП [47].

Порівнюючи обсяги ОВДП, утримувані банками станом на 11 квітня 2022 року, з показниками на ту саму дату 2021 року, можна відзначити, що вони залишилися практично на одному рівні або навіть зросли. Така тенденція, на наш погляд, викликана не тільки обмеженнями, введеними НБУ, але й введенням кредитних канікул для клієнтів, зменшенням чи скасуванням комісій за операції та ускладненим залученням депозитів через їхню не вигідність як для фізичних, так і для юридичних осіб. У цій ситуації інвестування в ОВДП стає, можливо, єдиною можливістю для банків отримання доходів. Однак така діяльність, за нашим переконанням, не є універсальним рішенням, оскільки внаслідок війни банки втрачають не лише фінансові, але і матеріальні та людські ресурси, і відновлення їх може зайняти значний час.

Що очікує інвестиційний ринок України та як розвиватиметься інвестиційна діяльність банків після завершення війни – це складне питання, вирішення якого залежить не лише від факту припинення військових дій та тривалості перемир'я, але й від ступеня надійності гарантій миру та подальших дій не лише України, а й її партнерів. Отже, в даному контексті існує багато невизначеностей. Важливо

відзначити, що всі можливості подальшого відновлення України слід розглядати та впроваджувати лише після остаточного завершення бойових дій.

Загалом відновлення України, за попередніми оцінками, потребуватиме від 240 до 540 мільярдів доларів США, і це стосується лише того, що було зруйновано за 48 днів війни. Звісно, ця сума може змінитися, оскільки війна на даний момент активна (станом на 18 квітня 2022 року). З огляду на те, що економіка України після війни буде виснаженою, проведення відновлення власними силами буде важким, витратним і тривалим процесом. Тому, керуючись прогресивним розвитком інвестиційного ринку та економіки країни в цілому, оптимальним варіантом буде залучення іноземних інвестицій, грантів та кредитів.

Позитивним є той факт, що Україна активно співпрацює з іноземними країнами з 2014 року, що дозволяє розраховувати на швидку підтримку. Однак навіть якщо Україна розраховує на іноземну допомогу, важливо враховувати, що ця допомога не покриє всі витрати повністю. Враховуючи це, на даному етапі Україні необхідно визначити пріоритетні завдання відновлення економіки.

Розглянемо динаміку капітальних інвестицій протягом періоду з 2018 по 2022 рік (рис. 3.2). Згідно з представленими даними, капітальні інвестиції в Україні вказують на значні зміни в період з 2018 по 2022 рік. Розвиток інвестицій продовжувався із зростанням темпів: у 2018 році відбулося збільшення на 24,84%, у 2019 – на 29,05%, а в 2020 – на 7,82%. Проте у 2021 році відбулося зниження на 18,55% в порівнянні з попереднім роком. Далі, у 2022 році зафіксовано найбільше падіння показника капітальних інвестицій, яке склало 39,21%.

Найбільше зростання інвестицій зафіксовано у 2022 році і становить 32,60%. Це може свідчити про позитивний сигнал стосовно зростання інвестиційної активності в країні. Однак умови військових дій на даний момент вказують на те, що цей приріст обумовлений відновленням основних фондів через руйнування.

Зміни у рівні інвестицій в Україні свідчать про нестабільність інвестиційного клімату в країні. Це може бути наслідком політичних, економічних та інших факторів, які впливають на рішення компаній та інвесторів.

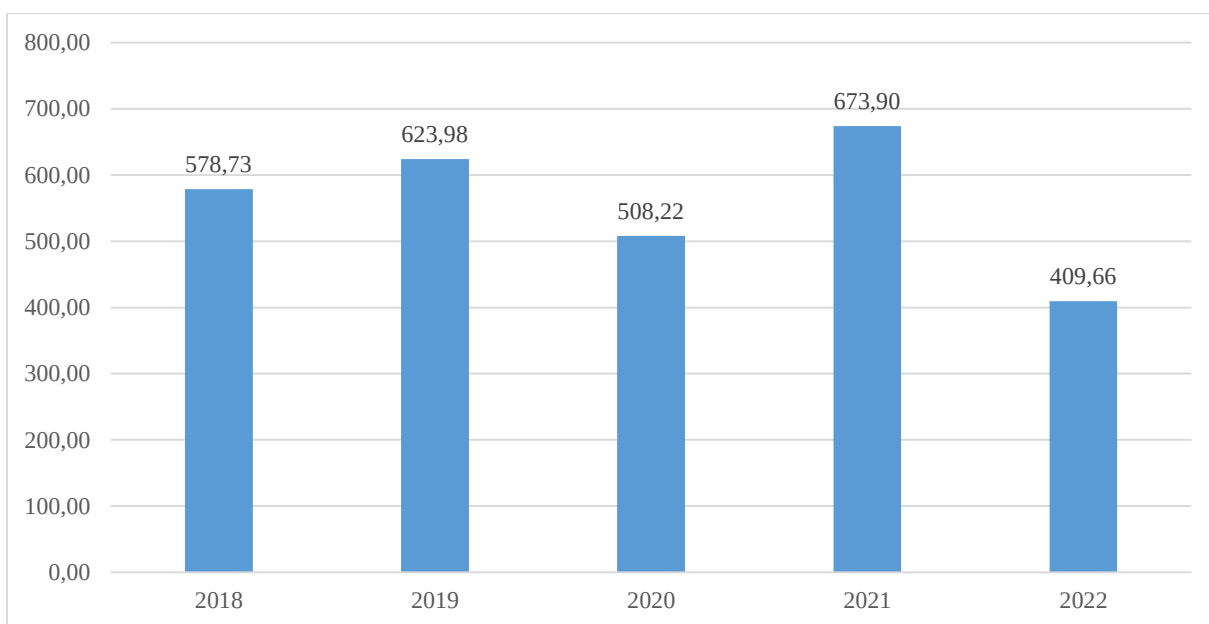

Рисунок 3.2 – Динаміка капітальних інвестицій за 2018-2022 роки, трлн грн

Джерело: сформовано автором на основі [35]

Далі розглянемо структуру джерел капіталовкладень у вітчизняну економіку за період з 2018 по 2021 рік (рис. 3.3). Протягом періоду з 2018 по 2021 роки відбувалося збільшення долі інвестицій, фінансованих з державного та місцевих бюджетів. Спостерігався значний ріст з 2019 по 2021 рік, де доля державного бюджету зросла з 4,9% до 9,2%, а доля місцевих бюджетів збільшилася з 9,1% до 8,4%. Це може свідчити про зростання участі держави та місцевих органів у фінансуванні проєктів та утворенні сприятливого інвестиційного середовища.

Власний капітал підприємств та організацій залишався основним джерелом інвестицій (68,6% в 2021 році) і в цілому залишався стабільним. Це свідчить про велику фінансову самостійність підприємств та організацій в Україні та їхню здатність інвестувати в різноманітні проєкти.

Протягом 2018-2022 років відбулося зменшення частки кредитних ресурсів (з 10,8% в 2019 році до 5% в 2021 році). Це може бути результатом обережного ставлення до боргових зобов'язань та кредитного ризику в умовах нестабільних умов.

Доля іноземних інвесторів залишалася невеликою протягом розглянутого періоду, зокрема, в 2020-2021 роках відбувався ще більший спад цього джерела

фінансування. Україна має акцентувати увагу на залученні більше іноземних інвестицій для підтримки розвитку.

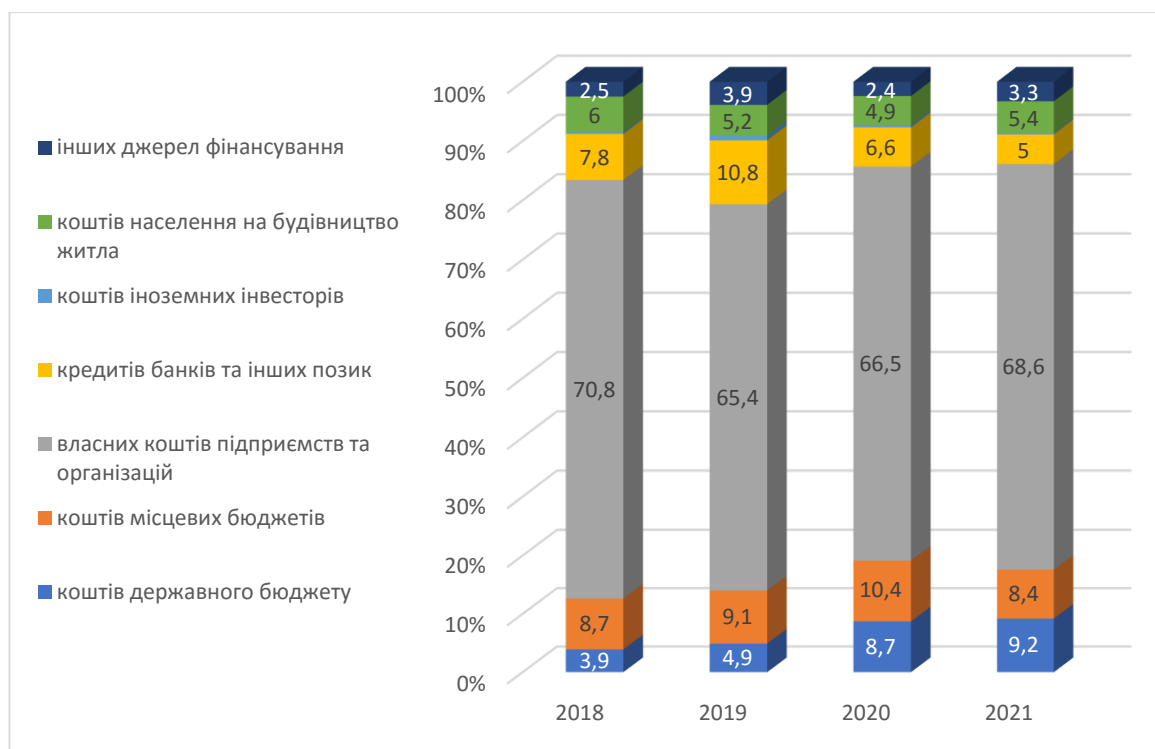

Рисунок 3.3 – Структура інвестицій за джерелами інвестування, %

Джерело: сформовано автором на основі [35]

Доля коштів населення, вкладених у будівництво житла, в цілому зменшувалася протягом розглянутого періоду, за винятком окремих років. З 2018 по 2019 рік спостерігається тенденція збільшення, але знову зменшення у 2020-2021 роках. Доля інших джерел фінансування залишалася стабільною протягом першої половини розглянутого періоду, але потім відбувалася тенденція до збільшення. У 2021 році вона складала 3,3%, що може вказувати на різноманітні джерела фінансування проєктів.

Отже, структура інвестицій за джерелами в Україні змінювалася щороку, з великими коливаннями. Держава та місцеві бюджети, власний капітал підприємств, іноземні інвестори, кредити, кошти населення та інші джерела грали різні ролі в структурі інвестицій і можуть бути обумовлені різними факторами та обставинами в економіці.

Військові дії в Україні впливають на джерела інвестування та розподіл коштів між ними. Держава та місцеві органи збільшують свої інвестиції для підтримки економіки та інфраструктури в умовах кризи, в той час як іноземні інвестори можуть виявити обережність. Українська економіка перебуває в складних умовах через агресивну політику російської федерації, окупацію Криму та військові дії на сході країни, тому іноземні інвестиції важливі для створення сприятливих умов для її розвитку.

До того, як росія вторглася в Україну в лютому 2022 року, фінансовий сектор України відзначався своєю невеликою розмірністю, фрагментованістю та залежністю від державних банків. Попри це, сектор досить успішно впорався із початковим шоком, відображаючи при цьому ініціативи центрального банку щодо його реформування за останнє десятиліття.

Навіть під час війни уряд має на меті розпочати підготовку до подальшої відбудови та перезапуску фінансового сектору. Підготовчі заходи повинні включати комплексну перевірку якості активів, необхідну відразу після завершення конфлікту, наступну рекапіталізацію окремих банків та створення (централізованого) механізму врегулювання непрацюючих кредитів. Державні банки також мають систематично йти до приватизації, одночасно надаючи їм більше простору для списання чи реструктуризації позик.

Статус кандидата на вступ до ЄС буде для України орієнтиром у розробці законодавства відповідно до європейських стандартів та привертанні або поверненні іноземних інвесторів. З метою розвитку ринків капіталу пріоритет слід надавати консолідації фрагментованої інфраструктури ринку капіталу, впровадженню законодавства про фінансову заставу та забезпеченню виконання зобов'язань, а також юридичному визнанню сучасних фінансових інструментів для забезпечення балансу між ризиками боргу та капіталом.

Після завершення конфлікту геополітичні ризики для України залишатимуться високими. У такому випадку процес фінансового поглиблення буде значно залежати від узгоджених домовленостей з ЄС, двосторонніх донорів та багатосторонніх установ розвитку щодо розподілу ризиків.

Майже негайно після початку повномасштабного вторгнення західні партнери України висунули ідею розробки спеціального «плану Маршалла» [16]. Проаналізувавши досвід країн, що брали участь у втіленні цього проєкту, виникає важливе питання: чи достатньо для України лише відновити зруйноване, чи, можливо, їй необхідно провести глибокі реформи в багатьох сферах, щоб припинити роль сировинного постачальника для Європи.

На наш погляд, відповідь на це питання має прямий вплив на подальший розвиток інвестиційного ринку країни, зокрема на інвестиційну активність банків. Ще до повної ескалації війни основними перешкодами для інвесторів були не лише бойові дії на сході країни, але й проблеми, такі як широкомасштабна корупція, неясна судова система, рейдерство, непостійне законодавство і т. д. [21].

Якщо не розпочати зміни в системі України, усунувши ці недоліки, коли є така можливість, то міжнародна допомога та інвестиції, що можуть бути стимулом для внутрішнього інвестування в Україні, швидко зможуть припинитися. Крім того, важливо, щоб реформи здійснювалися централізовано на рівні держави.

Можемо припустити, що стратегія розвитку буде затверджена, основні реформи виконані і, відтак міжнародні інвестиції будуть стабільно залучатися, то це може сприяти розвитку внутрішнього інвестування в країні та інвестиційній діяльності банків.

По-перше, після війни буде великий попит на інвестиційне кредитування, оскільки під час військових дій було зруйновано багато об'єктів інфраструктури. Держава, яка централізовано займатиметься відбудовою, може виступити ініціатором, який мобілізує ресурси з різних джерел, зокрема з банків, ставши гарантом їхнього повернення. У результаті банки зможуть активно залучатися до великих інвестиційних проєктів з прийнятним рівнем ризику.

По-друге, залучення іноземних інвестицій у великих масштабах та їх ефективне використання сприятимуть зростанню платоспроможності населення країни, створенню у нього заощаджень, що в свою чергу збудить інтерес громадян до інвестування. Це виведе на ринок фінансових та інвестиційних інструментів і сприятиме розвитку інвестиційної діяльності та фондових ринків.

Навіть при тому, що фінансовий сектор України переважно опирається на банки, загальний обсяг кредитування приватного сектору банками становив лише 20,65% ВВП до кінця 2022 року (рис. 3.4).

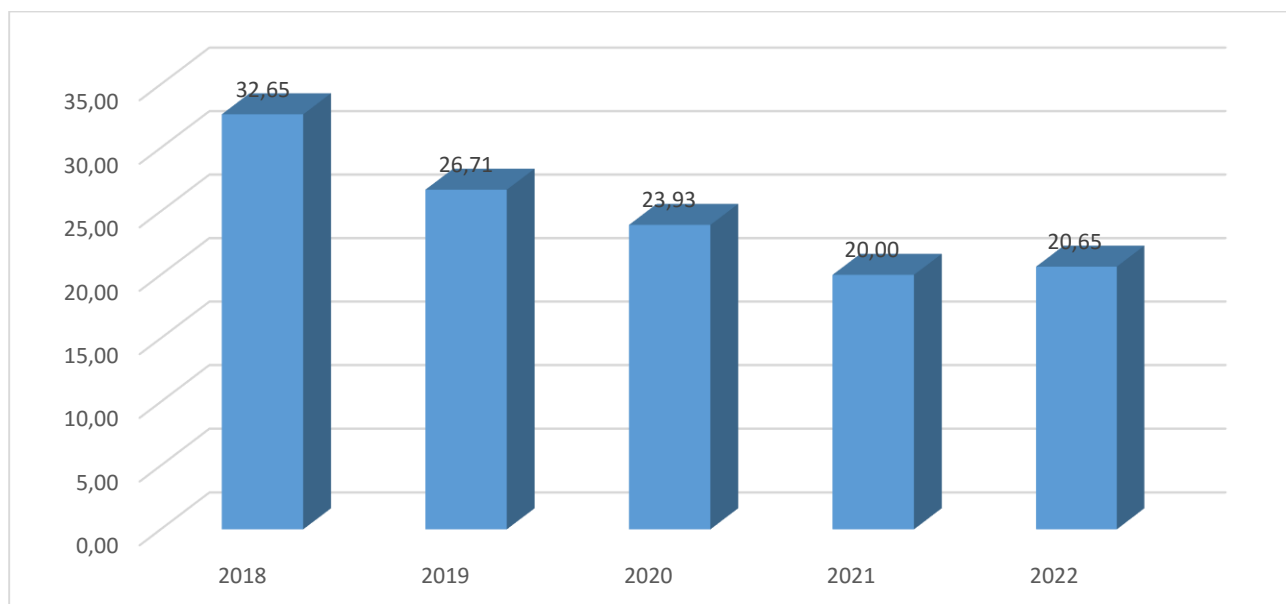

Рисунок 3.4 – Частка від ВВП кредитів у приватному секторі, %

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Ця сума представляла приблизно половину від загальних активів банків, решта вкладалася в кредити центральному уряду. Таким чином, існує значний потенціал для подальшого розвитку банківської системи України з метою підтримки приватного сектору.

Перед глобальною фінансовою кризою 2008-2009 років держава контролювала два великі банки, які становили менше чверті від усіх банківських активів. Під час кризи уряд націоналізував та рекапіталізував кілька менших приватних банків, вважаючи їх системно важливими. Найбільший банк у країні, ПриватБанк, який тривалий час стикався з проблемами через ризиковане кредитування пов'язаних осіб, також був націоналізований у 2016 році. Внаслідок цієї націоналізації державний вплив на банківську систему зростає ще більше, перевищивши половину усіх банківських активів.

Вже у 2018 році уряд розробив стратегію приватизації державних банків, висуваючи пропозицію міжнародним фінансовим установам придбати значні міноритарні пакети акцій двох державних банків з метою готування їх до подальшої

приватизації стратегічними інвесторами. Водночас були вжиті заходи щодо удосконалення корпоративного управління державних банків, зокрема за рахунок збільшення участі незалежних директорів у їхніх правліннях. Однак підготовка державних банків до приватизації виявилася складною задачею, і поки бажання міжнародних інвесторів щодо їхнього придбання обмежене. У зв'язку з цим уряд вирішив відкласти терміни приватизації на 2025 рік.

Однією з проблем банківської системи України є проблема непрацюючих кредитів та діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО). Після складного економічного періоду внаслідок анексії Криму та війни на Донбасі, національний банк України розпочав широкий процес реформування банківського сектору. Запроваджені заходи, такі як обмеження кредитування пов'язаних осіб та реформація корпоративного нагляду, сприяли удосконаленню ситуації. Однак частка непрацюючих кредитів значно зросла, і до цієї проблеми звернули увагу, виводячи з ринку понад 80 банків. ПриватБанк також був націоналізований внаслідок збиткового кредитування пов'язаних осіб [6].

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, який забезпечує страхування вкладів та управляє непрацюючими активами банків, стикався з фінансовим тиском під час кризи 2014-2015 років. Для вирішення цієї проблеми ФГВФО ввів процедуру реструктуризації боргу та відновлення його платоспроможності. Це включало в себе перетворення зобов'язань перед Міністерством фінансів на умовні, а отримані кошти від попередніх власників ліквідованих банків спрямовувалися на поповнення ФГВФО. Такий підхід дозволив ФГВФО виконати свої зобов'язання перед вкладниками збанкрутілих та ліквідованих банків. Фонд також впровадив електронну систему продажу активів ProZorro.Sales для оптимізації цього процесу.

До початку повномасштабної війни фондовий ринок України характеризувався низьким рівнем розвиненості, оскільки загальна капіталізація внутрішнього ринку становила всього 5% ВВП у 2021 році. Протягом п'яти років перед війною відзначалося лише одним випадком первинного публічного розміщення акцій, і це стосувалося регіонального футбольного клубу, який привернув менше 2 мільйонів доларів США. Багато авторитетних компаній

вирішили розмістити свої акції на міжнародних біржах, таких як Франкфурт, Лондон чи Варшава, що спричинило концентрацію ліквідності на цих ринках.

Попри тенденцію до консолідації, інфраструктура ринку капіталу в країні залишалася надто фрагментованою: малий ринок був розділений між чотирма ліцензованими фондовими біржами, і активність на кожній з них була обмежена. Операції на вторинному ринку також були обмежені на кожній з цих бірж. Також функціонували два депозитарії цінних паперів та окремий розрахунковий центр.

Перед війною провідний міжнародний провайдер індексів, MSCI, визнавав Україну як граничний (автономний) ринок, що вказувало на його найнижчу класифікацію через обмежені розміри та ліквідність ринку, а також утруднений доступ до нього.

Станом на середину 2022 року, оцінки Київської школи економіки показують, що збитки, заподіяні фізичним активам в Україні, перевищують 100 мільярдів євро. Частина банківської застави була пошкоджена, знищена або наразі знаходиться на окупованих територіях. Інші підприємства, хоча їхні активи залишаються без пошкоджень, пережили економічний спад та переміщення населення, спричинені війною. Незважаючи на те, що їхні бізнес-моделі можуть бути життєздатними після відновлення миру, всебічна та детальна оцінка якості активів стане можливою лише після припинення бойових дій [6].

Після закінчення війни важливим кроком буде проведення комплексної перевірки якості активів (ПЯА), яка дозволить НБУ визначити потреби в рекапіталізації конкретних банків. Після завершення ПЯА буде необхідно впровадити загальногалузевий та стратегічний підхід до вирішення проблеми непрацюючих кредитів. Зазначений процес повинен бути ефективним, оперативним та уникати дискримінації за типами банків, такими як розрізнення між державними та приватними, чи банками з українським та іноземним капіталом.

У післявоєнній Україні, ймовірно, буде доцільним впровадження централізованого чи напівцентралізованого підходу, враховуючи масштаб проблем. Важливо відзначити, що значна частина непрацюючих кредитів може бути наслідком військових дій та окупації, а не просто економічної кризи. Отже,

відшкодування вартості цих кредитів буде відрізнятися від традиційних заходів після кризи, таких як судові позови, переговори або стягнення застави з боржників. Схоже на процес стягнення застави під час окупації Криму в 2014-2015 роках.

Централізація у спеціалізованій агенції для кредитів, які втратили вартість через війну, може мати сенс, особливо якщо їхню вартість можна буде відшкодувати пізніше за рахунок претензій України до російських активів, заморожених у третіх країнах. Агенція буде відповідальною за надання доказів того, як втрата застави пов'язана з війною. В іншому випадку можна розглядати передачу адміністрування цього централізованого підходу існуючій державній установі, наприклад, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО). Юридичні процедури, пов'язані з виплатою репарацій та їхньою зв'язаністю з втраченою заставою, можуть зайняти час і будуть супроводжуватися значною невизначеністю. Проте концентрація проблематичних кредитів в одній установі може звільнити капітал у банківській системі для відновлення кредитування.

Ключові аспекти включають визначення послідовності перегляду якості активів, можливе створення нової агенції та правила рекапіталізації. Підготовка до ретельного аналізу якості активів може і повинна розпочатися ще під час війни. Після закінчення війни важливо провести докладний аналіз якості активів та, відповідно до цього, виконати оперативну рекапіталізацію з використанням підготовлених планів фінансового відновлення для конкретних банків.

Після завершення війни та перевірки якості активів можуть знадобитися значні вливання в акціонерний капітал банків.

Необхідно стратегічно перенаправити фінансовий сектор України на ринки капіталу, оскільки компанії та підприємці потребують різноманітних інструментів для підтримки свого росту. Багато підприємств витратили свій капітал під час війни, що обмежує їхню здатність до додаткового запозичення.

Для відтворення ринку цінних паперів потрібні додаткові регуляторні реформи та гармонізація. Варто врахувати відсутність в Україні закону про фінансову заставу, який є ключовим для банків, фінансових компаній та альтернативних постачальників боргових ресурсів для ефективного привласнення

коштів та використання деривативів, операцій РЕПО, кредитування за цінними паперами та інструментів ринку капіталу.

Реформування ринків деривативів стане важливим етапом для отримання позитивного юридичного висновку від Міжнародної асоціації свопів та деривативів (ISDA) щодо взаємозаліків та ліквідаційних взаємозаліків, зменшуючи загальний ризик.

Регулятор ринку цінних паперів (НКЦПФР) повинен пріоритетно розглядати створення та впровадження нормативно-правових актів, які дозволять випуск корпоративних та муніципальних облігацій з цільовим соціальним спрямуванням отриманих коштів. Соціальні та сталого розвитку облігації можуть стати важливим ресурсом фінансування під час відновлення.

Дорожню карту для приведення законодавства у галузі ринків капіталу до стандартів ЄС важливо розробити, включаючи аспекти інфраструктури фінансового ринку, ринку цінних паперів та інвестиційних послуг. Також слід розглянути створення пулу капіталу, який поєднуватиме донорське фінансування та приватний капітал.

Для стимулювання внутрішнього фондового ринку може бути розглянуто створення нової приватної інституції з міноритарними пакетами акцій державних компаній, як, наприклад, Фонд Proprietatea в Румунії. Також важливо розглянути створення торговельного репозитарію та впровадження цифрових ініціатив для покращення інфраструктури ринків капіталу.

Висновок по Розділу 3

1. Проведене дослідження світової практики виявило, що ефективним засобом подолання наслідків війни та економічних криз є стратегічне розширення кредитно-інвестиційної діяльності банків. Зазначено, що країни активно підтримують банки, створюючи сприятливі регуляторні умови та легкий доступ до

кредитів. Зацікавлені держави співпрацюють, сприяючи фінансовій стабільності та збільшенню кредитно-інвестиційної діяльності. Міжнародні фінансові інституції відіграють ключову роль у цьому процесі, сприяючи подоланню наслідків війни та економічних криз та створюючи умови для стійкого економічного зростання та соціального розвитку.

2. Досліджено можливості фінансового сектору відігравати важливу роль у відновленні економіки України після війни та сприяти її інтеграції з економікою Європейського Союзу. Визначено, що навіть у умовах конфлікту влада повинна розпочати підготовку до очищення та відновлення комерційних банків, включаючи комплексну перевірку якості активів та рекапіталізацію сектору. Зазначено, що врахування підвищених геополітичних ризиків після війни є важливим аспектом, і довгострокове забезпечення країни від цих ризиків, наприклад, за допомогою ЄС чи багатосторонніх банків розвитку, залишається актуальним завданням на тривалий період.

ВИСНОВКИ

Відповідно до мети та завдань, визначених на початку роботи, зробимо такі висновки.

1. Визначено, що кредитно-інвестиційна діяльність банку є сукупністю операцій, спрямованих на надання кредитів та здійснення інвестицій з метою отримання прибутку. Це ключовий аспект функціонування банків, які виступають у ролі фінансових посередників, залучаючи кошти від вкладників та надаючи їх у вигляді кредитів або інвестицій. Ефективність кредитної діяльності банків безпосередньо впливає на рівень доходності їхнього кредитного портфеля. Кредитний портфель представляє собою загальну кількість виданих банком позик і кредитів з метою отримання прибутку. Оцінка якості кредитного портфеля банку залежить від ризиків, пов'язаних з різними операціями. Таким чином, банки повинні активно працювати над мінімізацією ризиків, а не уникаючи їх. Одним з аспектів банківської діяльності є реалізація інвестиційної діяльності. Інвестиційна діяльність банків включає в себе вкладання фінансових ресурсів або придбання фінансових активів у ролі інвестора з метою отримання прямих та непрямих доходів. У контексті зростання та стабілізації економіки велику роль відіграє кредитно-інвестиційна діяльність. Ця діяльність включає надання банками коштів іншим суб'єктам економіки для тимчасового використання на визначених умовах щодо платності, строковості та повернення, а також цільового використання отриманих коштів.

2. Досліджено систему організації кредитно-інвестиційної діяльності банку, визначено ключові елементи для ефективного функціонування, такі як стратегія та політика, управління ризиками, аналітика та оцінка клієнтів, управління активами та пасивами, технології та інформаційні системи. Визначено, що банки виконують ряд ключових функцій у сфері кредитно-інвестиційної діяльності, включаючи надання кредитів клієнтам, зберігання та управління депозитами, інвестування коштів та обмін валют. Кредитно-інвестиційна діяльність банків підлягає регулюванню та нагляду з боку фінансових регуляторів та

центральных банків, щоб забезпечити стабільність та надійність фінансової системи.

3. Зроблено висновок, що етапи формування кредитно-інвестиційного портфелю банку включають аналіз потреб, визначення стратегії, аналіз кредитоспроможності, управління ризиками, диверсифікацію портфеля та моніторинг та адаптацію. Кредитний та інвестиційний портфелі банку представляють собою сукупність кредитних угод та інвестиційних активів, що визначають його фінансові можливості та ризиковий профіль.

4. В результаті проведеного дослідження сучасного стану функціонування банківського сектору України виявлено, що стійкість банківської системи від початку військових дій і до нашого часу збудована на основі значного розширення обсягів банківської діяльності в 2021 році: росту кредитного і депозитного портфеля, інвестицій і операцій з цінними паперами. Це призвело до істотних позитивних фінансових результатів та високого рівня рентабельності у порівнянні з попередніми роками. Позитивні результати банківського сектору в 2021 році дозволили створити фінансову стійкість для подальших викликів та розвитку банківського бізнесу. Активна адаптація бізнес-моделей банків до невизначених умов воєнного часу за підтримки Національного банку України дала можливість досягти загального позитивного фінансового результату та показників рентабельності у 2022 році. Однак, незважаючи на загальну доходність банківського сектору, значна частина банків залишається у збитку і може бути визнана регулятором як проблематична. Банки продовжують зазнавати ризиків, таких як збільшення кредитного ризику, підвищення вимог до ліквідності, зростання валютного ризику та збільшення витрат на забезпечення безпеки та нормальне функціонування банку. Таким чином, банківська система України швидко адаптувалась до умов тривалої війни, виявивши стійкість та прибутковість. Це досягнуто завдяки проведеним реформам, перебудові бізнес-моделей банків та дієвим заходам НБУ. Подальший успіх банківського сектору України буде залежати від довгострокової стійкості фінансової системи, збереження довіри клієнтів, здатності зберігати операційну ефективність та прибутковість.

5. Розглянувши кредитно-інвестиційну діяльність банків було визначено, що загальний тренд вказує на зменшення обсягу кредитів для корпоративного сектору та збільшення частки кредитів для фізичних осіб. Міжбанківські кредити та депозити показують невеликий, але стабільний ріст протягом 2018-2022 років. Зростання кредитів органам державної влади та місцевого самоврядування свідчить про збільшення фінансової підтримки громадських проєктів. Аналіз інвестиційної активності банків за період з 2018-2022 роки показав, що банки України в основному займалися спекулятивною діяльністю, переважно використовуючи операції з облігаціями внутрішньої державної позики (ОВДП). Інвестицій в реальний сектор економіки було недостатньо для задоволення потреб суб'єктів господарювання. Було виявлено, що ці проблеми є характерними не тільки для інвестиційної діяльності банків, але й для інвестиційного ринку України загалом. Під час війни операції з ОВДП для банків є вигідними, оскільки можуть приносити доходи. Однак після завершення конфлікту продовження інвестиційної діяльності банків застарілими методами може негативно вплинути не лише на їхні фінансові результати, але і на розвиток національної економіки.

6. На основі дослідження кредитно-інвестиційної діяльності АТ «Кредобанк» було визначено, що кредитно-інвестиційний портфель АТ «Кредобанк» на 60% складається з кредитів та на 40% – з інвестицій, причому частка останніх збільшується щороку. Структура кредитних угод розподіляється майже порівну між юридичними та фізичними особами. Щодо цінних паперів, то вони переважно складаються з дохідних та малоризикових ОВДП, аналогічно іншим банкам АТ «Кредобанк» вживає всі можливі заходи для попередження та мінімізації кредитно-інвестиційних ризиків та відповідності економічним нормативам НБУ. Проведене дослідження кредитно-інвестиційного портфелю АТ «Кредобанк» за 2018-2022 роки показало, що його структура та обсяг змінювалися щорічно. Найвагомішу частку у структурі кредитно-інвестиційного портфеля складають кредити, видані юридичним особам. Загальна динаміка кредитно-інвестиційного портфеля АТ «Кредобанк» за 2018-2022 є позитивною.

7. Проведене дослідження світової практики виявило, що ефективним засобом подолання наслідків війни та економічних криз є стратегічне розширення кредитно-інвестиційної діяльності банків. Зазначено, що країни активно підтримують банки, створюючи сприятливі регуляторні умови та легкий доступ до кредитів. Зацікавлені держави співпрацюють, сприяючи фінансовій стабільності та збільшенню кредитно-інвестиційної діяльності. Міжнародні фінансові інституції відіграють ключову роль у цьому процесі, сприяючи подоланню наслідків війни та економічних криз та створюючи умови для стійкого економічного зростання та соціального розвитку. Такий підхід дозволяє країнам ефективно подолати наслідки війни та економічних криз, створюючи сприятливі умови для стійкого економічного зростання та соціального розвитку.

8. Досліджено можливості фінансового сектору відігравати важливу роль у відновленні економіки України після війни та сприяти її інтеграції з економікою Європейського Союзу. Визначено, що навіть у умовах конфлікту влада повинна розпочати підготовку до очищення та відновлення комерційних банків, включаючи комплексну перевірку якості активів та рекапіталізацію сектору. Зазначено, що врахування підвищених геополітичних ризиків після війни є важливим аспектом, і довгострокове забезпечення країни від цих ризиків, наприклад, за допомогою ЄС чи багатосторонніх банків розвитку, залишається актуальним завданням на тривалий період. Також важливо враховувати, що Україна та її фінансовий сектор продовжуватимуть стикатися з підвищеними геополітичними ризиками після війни, тому довгострокове забезпечення країни від ризиків, наприклад, за допомогою ЄС або багатосторонніх банків розвитку, залишатиметься актуальним на тривалий період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алескерова Ю.В. Кредитно-інвестиційна діяльність банків України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 18. С. 436-438.
2. Банківська система : навчальний посібник. За ред. Н.С. Ситник та ін.; за заг. ред. Н.С. Ситник. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 580 с.
3. Банківська система: підручник. М. І. Крупка, Є.М.Андрушак, Н.Г.Пайтра. За ред. М.І. Крупка та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Крупки. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 556 с.
4. Банківські операції. За ред. А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.; за ред. д-ра. екон. наук проф. А.М. Мороза. К. КНЕУ, 2002. 476 с.
5. Бащенко Н. О., Русіна Ю. О. Удосконалення інвестиційної політики комерційного банку в сучасних умовах. Домінанти соціально-економічного розвитку України в умовах інноваційного типу прогресу: збірник тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених (м. Київ, 25 березня 2021 р.). Київ: КНУТД, 2021. С. 146–148.
6. Відбудова України: принципи та політика/ під ред. Юрія Городніченка, Ілони Сологуб, Беатріс Ведер ді Мауро URL: <https://cepr.org/publications/books-and-reports/rebuilding-ukraine-principles-and-policies>. (Дата звернення: 20.10.2023).
7. Вовчак О.Д., Руцишин Н.М. Інвестиційний менеджмент: навч. посібник,. Львів : ЛТЕУ, 2016. 354 с.
8. Вожжов А., Попова Н. Інвестиційне кредитування комерційних банків: зміст і вимоги доформування ресурсної бази. *Банківська справа*. 2003. № 1. С. 73–79.
9. Гришук А. М., Шарко А. Р. Теоретичні основи інвестиційної діяльності банків. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.10. С. 190–195.
10. Долінський Л. Б. Кредитно-інвестиційна діяльність банківських установ: сутність та особливості здійснення в Україні. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2018. № 18(72). С. 433–438.

11. Доходи та витрати банків України. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (Дата звернення: 20.11.2023).
12. Еркес О., Калита О., Сундук Т. Банківська система України в умовах війни. SCIENTIAFRUCTUOSA. 2022. № 144(4). С. 122-133.
13. Єпіфанов А. О., Маслак Н. Г., Сало І. В. Операції комерційних банків. Суми. Університетська книга, 2007. 523 с.
14. Забчук Г., Іващук О. Ризики банківської системи України в умовах воєнного стану. Інститут бухгал-терського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2022. № 1-2. С. 50-61.
15. Заславська О. Аналіз кредитно-інвестиційної діяльності українських банків. *Схід*. 2012. № 4(118). С. 30–35.
16. Захід підготує «план Маршалла» для відбудови України –Джонсон // УКРІНФОРМ. 08.03.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3424010-zahid-pidgotue-plan-marsalla-dla-vidbudovi-ukraini-dzonson.html> (Дата звернення: 27.11.2023).
17. Звіт про діяльність Ради з фінансової стабільності (серпень 2021 – липень 2022). Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSB_Report%202021-2022.pdf?v=4. (Дата звернення: 20.10.2023).
18. Згруповані балансові залишки (у розрізі банків). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>. (Дата звернення: 25.10.2023).
19. Іванець І.В., Жолнерчик Г.Ю. Банківське інвестиційне кредитування як ключове джерело фінансування розвитку реального сектору економіки. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. Вип. 1. С. 37-44.
20. Інфляційний звіт. Квітень 2023 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q2.pdf?v=4 (Дата звернення: 20.10.2023).
21. Казакова Н. А., Доброскок А. К. Міжнародні інвестиції України. Проблеми та перспективи їх утворення. ВісникХарківського національного

університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2019. Вип. 10. С. 132-138. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2019-10-13>

22. Капраль О.Р. Ідентифікація чинників стимулювання інвестиційної діяльності комерційних банків. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2016. Вип. 2(74). С. 86–93.

23. Леонов, С. В. Інвестиційний потенціал банківської системи: методологія формування та використання: автореф. дис. ... доктора економ. наук. — Суми. Українська академія банківської справи НБУ. 2010. 32 с.

24. Луців Б.Л., Банки в інвестуванні економічного розвитку. *Світ фінансів*. 2015. Вип. 1 С. 151–161.

25. Мамонова Г. В., Побоча П.П. Шляхи оптимізації кредитноінвестиційної діяльності банків України. *Сучасні питання економіки і права*. 2014. Вип. 1. С. 88-92.

26. Марченко О.В., Золотопуп Ю.М. Оцінка кредитно-інвестиційної діяльності банку. *Молодий вчений*. 2017. № 2. С. 283-287.

27. Наглядова статистика Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistics/supervision-statist#1>.

28. Наглядова статистика. Національний банк України: вебсайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervisionstatist>.

29. Огляд банківського сектору. Лютий 2023 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2023-02.pdf?v=4. (Дата звернення: 10.11.2023).

30. Огляд банківського сектору. Національний банк України: вебсайт. URL: <https://new.bank.gov.ua/ua/news/all/bilshist-bankiv-zberigayut-operatsiynuefektivnist-v-umovah-viyni-popri-znachnikreditni-vtrati--oglyad-bankivskogo-sektoru> (Дата звернення: 10.11.2023).

31. Огляд банківського сектору. Серпень 2022 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/> in

admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-08.pdf?v=4. (Дата звернення: 10.11.2023).

32. Озерчук О.В. Управління інвестиційним портфелем банків в Україні: теоретичні та прикладні аспекти. *Наукові праці НДФІ*. 2019. Випуск №1. С. С. 71-79.

33. Основні показники діяльності банків в Україні. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>. (Дата звернення: 10.11.2023).

34. Офіційний сайт АТ «Кредобанк». URL: <https://kredobank.com.ua/> (Дата звернення: 05.11.2023).

35. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Дата звернення: 10.11.2023).

36. Пересада А.А., Майорова Т.В. Управління банківськими інвестиціями : монографія. К. КНЕУ, 2005. 388 с.

37. Петик М.І., Батенчук М. Оцінка кредитно-інвестиційної діяльності банків в Україні. *Гроші, фінанси і кредит*. 2020. № 49. С. 44-49.

38. Пишний А. Фактор незламності: як фінансова система долає виклики війни та що буде далі. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/16/697112>. (Дата звернення: 10.11.2023).

39. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (Дата звернення: 10.11.2023).

40. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (Дата звернення: 25.10.2023).

41. Подчесова В.Ю., Карась К.В. Дослідження кредитно-інвестиційної діяльності банків України. *Часопис економічних реформ*. 2012. № 4(8). С. 2–7.

42. Примостка Л. О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі: Монографія. К. КНЕУ, 2002. 316 с.

43. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (Дата звернення: 10.10.2023).

44. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України №2180-IX від 01.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2180-20#Text>. (Дата звернення: 15.10.2023).

45. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII. Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (Дата звернення: 10.11.2023).

46. Пшик Б. І., Печенко О.О. Актуальні проблеми розвитку банківської інвестиційної діяльності в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2014. Вип. 2. С. 24–32.

47. Про тимчасове обмеження проведення операцій на ринках капіталу Рішення №136 від 24.02.2022 / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2022/02/24.02.2022.pdf> (Дата звернення: 10.11.2023).

48. Русіна Ю. О., Бащенко Н. О. Формування та реалізація інвестиційної політики комерційного банку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2021. № 3. С. 37–46.

49. Смолінська С. Д., Самбірська О. Р. Аналіз кредитно-інвестиційної діяльності банку. *Economics*. 2019. № 2. С. 115-122.

50. Статистика банків України. Міністерство фінансів: вебсайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/> (Дата звернення: 10.11.2023).

51. Табенська Ю. В. Аналіз та оцінка якості кредитного портфелю банків. *Молодий вчений*. 2018. № 8. С. 133-139.

52. Череп А.В., Андросова О.Ф. Банківські операції : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2008. 410 с.

53. Черкасова С.В. Банківська інвестиційна діяльність на вітчизняному фондовому ринку. *Підприємство і торгівля*. 2019. № 24. С. 71-80.

54. Cassim Z., et al. The \$10 trillion rescue: How governments can deliver impact. McKinsey & Company. 2020. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/public-and-social-sector/ourinsights/> (Accessed: 10.11.2023).
55. EBRD (2015), Transition Report 2015-16: Rebalancing Finance, European Bank for Reconstruction and Development, London.
56. EBRD (2021), Transition Report 2021-22: System Upgrade: Delivering the Digital Dividend, European Bank for Reconstruction and Development, London.
57. Ikeo K. The Financial System of Post-1945 Japan: Its Formation, Development, and Deterioration. Faculty of Economics, Keio University. May 2000. Інтернет джерело: сайт міністерства фінансів Японії. URL: <http://www.mof.go.jp/jouhou/soken/kenkyu/ron007-1.pdf> (Accessed: 10.11.2023).
58. Kalin S., Lawder D. G20 leaders to inject \$5 trillion into global economy in fight against coronavirus. Reuters. March 26, 2020. URL: <https://www.reuters.com/article/us-healthcoronavirus-g20-saudi-idUSKBN21D0XL>. (Accessed: 10.11.2023).
59. Lane P. The ECB's monetary policy in the pandemic: meeting the challenge. Speech at the 62nd NABE Annual Meeting "Global Reset? Economics, Business, and Policy in the Pandemic". 2020. 6 October. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2020/>. (Accessed: 10.11.2023).
60. Marmefelt T. COVID-19 and economic policy toward the new normal: a monetary-fiscal nexus after the crisis? CASE. 2020. P.8.
61. Pandemic Emergency Purchase Programme (PEPP) COVID-19. European Commission. 04.04.2020. URL: <https://data.europa.eu/data/datasets/pandemic-emergency-purchase-programme-pepp?locale=en>. (Accessed: 20.11.2023).
62. Tsuru Sh. Institutional Economics Revisited. Cambridge. 1993.
63. Tsutsui W. Banking policy in Japan. Tsutsui W. Banking policy in Japan. American efforts at reform during the Occupation. N.Y., L., 1988. NY, L., 1988.
64. World Bank. 2022. «Ukraine: Rapid Damage and Needs Assessment, August 2022». URL:

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/099445209072239810/pdf/P17884304837910630b9c6040ac12428d5c.pdf> (Accessed: 25.11.2023).